kaynak

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti,
Başkanlığına

BALIKESİR HALKEVİ

DÖRDÜNCÜ YIL 41

19 HAZİRAN 1936

Sayfalarımız devriminin ve Halkevlerin çizdiği derin ve geniş anlamının içine giren bütün yazılara açıktır.

İÇİNDEKİLER

Kızılay Haftası		M. Ekrem Çavuldur
Yıldırım camii		Kâmil Su
Verem		Kadri Yetkin
Yusuf Faki «Devlet oğlu»		K. Kâni
Arslanlar Mezarı		Muammer Gözalan
Sevgilim ağlayordu	Şiir	Halil Sezai
Kahkaham Siyahlaşdı	Şiir	Tevfik Özben
Atalar sözü		Sabur Şahin
Elmas Salkım		Osman Balkır
Balıkesir Coğrafyası		Cenab Refik Orkon
Genç yazmanlara		Kaynak

Bir Rica:

Kaynağa gönderilen yazıların, çıkacak ayın ilk haftasından evvel gönderilmesini rica ederiz. İlk haftadan sonra gelecek yazılar bir sayı sonraya bırakılır.

İyesi: T. Fikret Silay *Yayın Direktörü: Abdi Ağabeyoğlu*

kaynak

Balıkesir Halkevi Dil, tarih, edebiyat şubesince çıkarılır Aylık Kültür dergisi

KIZILAY HAFTASI

M. Ekrem Çavuldur

6 Haziran 936 cumartesi günü başlıyan Kızılay haftası, Balıkesirde ertesi pazar günü açılmış ve şehre heyecanlı günlerinden birini yaşatmıştır.

Ulusal bayrağımızın al renklerle süslediği bir alanda, Türk kalbi gibi apak bir zemin üzerinde sallanan Kızılay, bütün bakışları üstüne çekiyordu.

Kürsüden kendilerine aytayan aytaçların öven sözleri; Kızılay'ın önem ve değerini dinleyicilerin gözleri önünde canlandırıyordu.

Hayır kurumları kurmağı kendine ulusal bir şiar edinen Türkler, uluslararası daha evvel benimsenen bu kurumun, yurdlarında 59 yıl önce kurulduğunu görmüşlerdir O gündenberi, yalnız savaş zamanlarında değil, barış günlerinde bile doğaobilen felâketlerde sosyal yardımları ile birçok yoksulların imdadına yetişen; kırılmış kalplerin onarılmasına; göz yaşları döken öksüzlerle sakatların, ihtiyar ana ve babaların acı göz yaşlarını sevinç yaşlarına çevirmeğe çalışan Kızılay varlığını, asıl Türk devrim ve cümhuriyetinin ilânından sonra göstermiştir.

Şimdiye kadar savaş alanlarında yaralı düşenlerin yaralarını sarmak, gerilerde su basımı, yer sarsıntısı, yangın ve kıtlık gibi felâketleri karşılıyarak halka yardımlarda bulunan bu kurum, bu günden sonra, yalnız yara sarmak ve çeşit çeşit felâketlerden doğan ihtiyaç ve dertleri karşılamakla kalmıyacak, gerilerde bulunan beşiğindeki yavrulardan tutunuz da yerlerinden kıpırdayamıyan ihtiyar ve sakatları, savaş alanlarında yurdumuza saldıran düşmanlarımızla boğuşan kahramanlarımızı zehirli gazların ölümünden korumak gibi zamanımızın en önemli ödevini de omuzlarına almış bir durumda bulunmaktadır.

Ulusa yarayışlı her işi işaretliyen Atatürk, Kızılay Kurumunun özel önemini, ulusal korunmada daima kendi arkasından koşan Türk ulusuna Kızılay haftasile göstermiştir.

Bu suretle ulusal bayramlarımız arasına giren, bugün olduğu kadar yarın için de en büyük bir değer taşıyan Kızılay bayramının bir hafta sürüşü, bu bayram için göz ve gönüllerimizde tutması gereken yerin büyüklük ve derinliğini gözlerimiz önünde canlandırır.

TÜRK TARİH KURUMU

Yıldırım Camii

« Eski Cami »

Öğretmen : KÂMİL SU

Balıkesirde en eski cami olarak bilinen ve halk arasında « Eski cami » diye söylenen cami Yıldırım camiidir. Camiin hangi yılda yapıldığı malûm değildir. Çünkü, yapıldığı tarihi bilmemize imkân verecek bir kayd yoktur. Bay İsmail Hakki, « Karesi vilâyeti tarihçesi » adlı eserinde Balıkesir vilâyetine ait kitabelerden bahsederken bu camiin kitabesi olmadığını zikrediyor.

Mahkemei şeriye sicillerinde tesadüf edilen kayıdlara göre Yıldırım camii, mütevelli ve vakıflarının gösterdikleri ihmal yüzünden hicri on üçüncü yüz yıl başlarında harap bir hale gelmiş olduğundan tamiri için 1234 hicret yılında merkezden Balıkesir kadılığına emir verilmiştir. Bu uzun ihmal yıllarında, camiin yapıldığı yılı tespitei mkân verecek kitabenin kaybolmuş olması muhtemeldir.

Halk arasında camiin kiliseden camiye çevirdiği yolunda rivayetler var.

Muhakemei şeriye sicillerinde tesadüf edilen ufak bir kayıt bu rivayetleri beslliyecek vaziyetde olmakla beraber kati bir hüküm verdirecek şekilde değildir Yalnız bunun, eskiden bir kilise olup sonradan camie çevrildiği kabul edildiği takdirde kitabesinin esasen meucut olmadığı da düşünülebilir.

Camiin bu günkü şekli kiliseden çevrilme olduğuna hükmetdirecek hâlde değildir Bunada sebep, sicillerde kayıtlı olduğu veçhile, 1234 hicret yıllarına kadar pek fazla harap olmuş olması, eski şekli nin tamirden sonra değişmiş olmasıdır. Balıkesirde (1313) tarihinde vuku bulan büyük zelzelede yalnız çatısı çökmüştür. Binaenaley binanın bu günkü şekli 1234 yılından kalma eseslı tamir görmüş şeklidir.

Camiin taferruatından eskiliğini muhafaza eden minaresidir. Çünkü 1234 yılında bina tamamen harap bir hâle geldiği hâlde minaresinin sağlam olduğunu mahkemei şeriye sicillerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Minarenin pek uzak bir ihtimal ile yıldırım zamanından kalma olduğunu söylenebilirse de bu, ancak camiin Yıldırım tarafından cami olarak yaptırılması takdirinde yakın bir ihtimal olarak kabul edilebilir. Kiliseden camie çevrilmiş olması hâlinde minarenin ne zaman yapıldığını kesdirmek mümkün değildir. Çünkü minare, kilise camiye çevrildikten çok sonra da yapılmış olabilir.

Camiin kiliseden çevrilme olduğu ihtimalini hatıra getiren camide mevcut bir kaç sütün ve başlıklarıdır. vukufuna itimat ettiğim ticaret odası başkâtibi, çok kıymetli kaynak yazıcılarından bay Ekrem Çavuldur da bu camideki sütunların mevcudiyetin den bahsederek kilise ve saray ankazından istifade edilerek yapılması ihtimalini kabul ediyor.

Bütün bu ihtimaller arasında birde, bu sütunların camiin inşası zamanında harap bir Bizansı mabedinden alınıp yapıda kullanılması ihtimali vardır.

Yalnız bu hâlde Bu sutunların kemer atmak suretile diplerinden bir birine bağlanması lâzım gelmezdi Halbuki 1234 yılında camiin tamiri emrinin verilmesi özrüne keşfe gidenler, şimal cephesinde taş sütunlar olup bunların diplerinden kemer atılmak suretile bir birine tutturulmuş olduğundan bahsetmişlerdir, (1)

(1) «Kıble canibine muhazi canibinde taş sütunlar diblerinden kemer endahtile yekdiğere bend olmuş zülcenahın murabbail şekil tahir hale nazaran kiliseden mütebeddil bir mabet kadim olup...»

Mahkemei şeriyye sicilleri

Balıkesirin Karesi oğullarından alınup Osmanlı ülkesine katıldığı sırada bu camiin bulunduğu yerde Bizanslılardan kalma bir mabet olub bunun daha sonra, Yıldırım bayzit zamanında camie çevrilmis olması muhtemeldir. Fakat bunu katigyetle söylemek bu gün için mümkün değildir.

Camiin eski halinde şadırvan ve suyu yok iken bu tamir sırasında, civarda bulunan ve suyu bol olan, Orhani oğlu Çeşmesinden bir masura su alınarak bir çeşve birde küçük su hazinesi yapılıyor (1) Camiin suyunun ve şadırvanın olmaması şayan dikkattir. Halbuki bir Cami yapılırken birinci derecede düşünülen şey sudur.

Camiin tamirine, 1234 hicret yılında Hudavendikâr mutasarrıfı Ahmet paşa (2) tarafından bina emini olarak gönderilen Sait ve mütesellimi, hassa hasakilerinden Ali ağalar tarafından başlatılıyorsada daha tamam olmadan Ali ağa azl ediliyor. Daha sonra tamir işi irade ile Hüdavendikâr vilâyetine mütesellim tayin olunan Bursa ayanından Hacı Ahmet tarafından ikmâl olunuryor. Tamir altı ay sürüyor.

Mahkemei şeriye sicilerindeki kayıtlara göre camiin tamiri için otuz iki bin dört yüz on altı kuruş gitmiştir.

Sicilerdeki bir iki vesikayı aynen aşağıya koyuyoruz.

(1) « Cami şerif mezburun minelkadim şadırvan ve mai carisi olmamakla kurp ve civarında vaki ve kimesnenin mülkünde ve vakfında olmayan Orhan oğlu çeşmesinden ceryan eden mai leziz kesir olup çeşmei mezkûrü ettikten sonra fazlası daima ve müstemiren ceryan ile telef olmağın olduğundan çeşmei mezkûre ceryan eden mai maenin fazlasından bir masura ab ifraz ve bissühul ittisali camii mezkûrede tevzi için ve üç beş musluk vaz ile bir soğır hazine inşasına dahi emir ve fermanları sudur ve müstahsen ve emir ve sevap idiği »

Mahkemei şeriyye sicilleri

(2) : Vezir Ahmet paşa : Kabdan deryalıktan azl olunup 1233 senesi şevalinde Hasan Paşanın yerine Kocaeli hüdavendikâr sancaklarına, ilâveten Karesiye mutasarrıf olmuş ve 1234 zilhiccesinde Boz oka nakletmiştir.

Karesi vilâyeti tarihçesi : İsmail Hakkı : Sayfa, 136

Camii şerifi mezbur tulen ve arzan 1 ma (?) kırk zira olup etrafı erbaa divarlarının iki tarafı müşerrefi harab olmağla tamire muhtaç olup ve derununda (?) kıble canibine mehazi canibinden taş sütunlar dibalarından (diplerinden) kemer endahtile yekdiğere pend olunmuş zülcenaheyn murabbaiyüş şekil zahir hale nazaran kiliseden mütebeddil bir mabedi kadim olup minaresi halen kaim ve metin ve serbülend olmağla ancak külâhi tamir dört etrafında yine arzan kırk zira' ve tulen on zira' mikdarı sundurma dahi bina olunmak üzere camii mezburun tecdidi ve tekmili her minvali muharrer min haysül meamu otuz bin kuruş üzerine keşf ve mesaha olunmuş olduğu malûm edayi rahimaneleri buyruldukta emrü ferman zerrin aljlerine menut

***

Camii şerifi mezburun minelkadim şadırvan ve mai carisi olmamağla kurp ve civarında vaki ve kimesnenin, mülkünde ve vakfında olmıyan Orhan oğlu çeşmesinden ceryan eden mai leziz kesir olup çeşmei mezkûrü (müstevfi idare yere ?) ettikten sonra fazlası daima ve müstemir (müstemiren) esvaka cereyan ile telef olmağın olduğundan çeşmei mezbure cereyan eden mai ma'nin fazlasından bir masura ab ifraz ve bissühül ittissali camii mezburede tevzi için üç beş musluk vaz'ile bir sagir hazine inşa na dahi emrü fermanları susduru müstahsen ve emri savab idügü

***

Camii atik masrifatiçün divan tezkeresidir

Hala Balikkesri naibi faziletlü efendi ve mütesellimi saadedlü ağa ve vucuhu ehali ve sair iş erleri badesselâm inha olunurki bundan akdem tamir ve termim olunmuş olan kasabai mezkûrde kâin Yıldırım Bayazit han tabe serah hazretlerinin

camii şerifin hini itmamında marifeti şer'-le rüyet olunan masarifatına oltarafta olan vakfı mezkûr ve kuraların n iki senelik hasılatından mahsub ve takas olunmak üzere suret verilmiş ve işbu otuz beş senesi kurahaı mezkûrenin zabtü temessükü darbhanei amireden canibi hazreti sadaret-penahiye ledel ihale temessükü mezkûr bu tarafa irsal buyrulmuş bu surette camii mezkûre olan masarifat nemikdardır bu tarafa kurşuncunun m sarifatı on iki bin altıyüz on beş kuruştan badetteslim kusuru matlub olan bin dört yüz yirmi dört kuruş dercile bir kıt'amemizi dfteri ve bir kıt'a vukuu üzere i'lâmi şer'i tahrir olunub darbhanei amireye edai deyn olunmak içün şerian butarafa irsale dikkat eylenmeniz içün işbu tezkerei divan tahrir ve irsal olunmuştur biminhü taalâ vusulünde ber mucibü teskere amel ve haraketе mübaderet eylemeniz emri hazreti Veli nimetimdir 1235

K thudai darbhanei
Limohruse

Medinei Balıkes'rde vaki cennetmekân merhum ve mağfurunleh Sultan Yıldırım han hazretlerinin nice müddettenberi bilkülliyye harap ve viran olan camii şerif ve mabedi münifleri müceddeden bina ve ihya ile ( ) azime icra buyrulmasına iradei aliye taallûk etmekten naşi camii şerifi mezkûr ebniye ve sukufu ahvaline matla erbabı vukuf marifetlerile yegân yegân keşf ve mesaha ve mikdarı masarıfı tamiri ve vakfı mezburun senevi iradı ve mürtezikalarının keyfiyetleri alâ veçhissıhha haıkatı ilâm ve defteri takdim olunması babında bu defa şeref efzayısahife sudur olan emri alişane imtisalen sukuf ve ebniye ahvaline matla medinei mezkûrde mevcut bilcümle mimaran ve necceran ve keşfe memur harameyn müfettişi efendi dailerı tarafından kâtip Hüseyin efendi ve nazır ağa kulları tarafından mürsil Bostanı Halil ağa ve halâ Karesi sancağı mütesellimi ağa kulları ve bu dailer (Voyvodaları) vesair vücuhu belde ve ehli vukuf umumen camii şerifi mezkûrün üzerine varılıp cümle marifetile yegân yegân keşf ve mesaha olundukta camii mezbur evelki siyak üzere cevanibi erbaa divarları kârgir ve sakafi ahşaptan kurşun puşideli olmak üzere ebniyesi için lâzımgelen ecnası kereste vesair levazımatın defteri sıhhat eseridir ki berveçhi ati zikr olunur.

2550	Bigadiç kazasında kâin Alaçam dimekle maruf cebelden akcılar kirişi tahir olunur tulen arzen ( ) 16 zara' kirişlik için ağaç nakline muhtaç olmağla (adet 105) (fi 30)
2625	Tulen 10 zara' orta kirişi (ADET 105) (kuruş 25)
525	Tulen beşer zara'a dördü birlik ağaç (adet 105) (fi 5)
2000	Altı birlik ağaç (adet 1000 (fi 2)
3000	Kurşun tahtına belit biçmesi tahta (3000) (fi 1)
1750	Tavan tahtası (adet 3500) (fi 2)
13050	
600	
1000	Penerelere çerçeviye (çerçevelik) ve camları ve tepe camları
500	Divarlar için tamir olmağa iktiza eden alcı (çı) (kese: 1000) (fi 2)
550	Sıva için mermer kireci (kise 2000)
20350	
9650	Münhedim ve halâ mevcud olan atik kurşunları asitaneyi aliyeden müstekilen kurşuncu vürudu ile bu tarafta kal ve müceddeden döküldüğü surette kâfi vafi olacağı ihbar olunmağla.
30,000	Ve binai mezkûr için iktiza edecek amele yevmiyeleri ve levazımatı saire ve masarıfı müteferrika zimninde işbu mikdar mebaliğ hare ve sarfına dahi muhtaç idüğünden cümle ehli vukuf ittifak ve bil ittihaz ihbar eyledikleri.

VEREM

Dr. KADRİ YETKİN

Verem mikrobu sağlam bir insan vücudüne nasıl girer?

Veremlinin, sağlam insanları bulaştırması için, etrafına mikrob dağıtması ve saçması gerektir.

Verem basilleri, hastalığın yerine ve şekline göre, hasta vücutdan dışarıya muhtelif surette çıkar:

Kemik, oynak yerleri ve deri Veremlerinde, bezlerin Vereminde yara ve apselerden çıkan cerahatle, böbrek ve idrar yollarının Vereminde idrarle, bağırsak ve akciğer Veremlerinde pislikle etrafa yayılır. Fakat bu gibi şeylerde mikrob adedi pek az bulunduğundan bunlarla bulaşma önemsizdir.

Asıl etrafa mikrob saçanlar akciğer Veremine mübtelâ olanların «açık Verem» denilen şekilde olanlardır. İlerlemiş derecede ciğer Veremine yakalanmış, ciğerlerinde derin yaralar ve oyuklar husule gelmiş bulunan bir Veremli etrafına balgamla şaşılacak kadar mikrob saçar; Bir Veremlinin bir gün içinde balgamla çıkardığı basil adedi yedi milyardan yirmi milyara kadardır. Demekki Veremin bulaşmasını hazırlayan en zengi kaynak Veremlilerin balgamları ve salyalarıdır.

Verem mikrobu sağlam bir insan vücudüne bir kaç türlü kapıtan girebilir. Meselâ deriden, gözden girebilir. Fakat bu tarzda girişin büyük bir ehemmiyeti yoktur.

Verem basilleri asıl burun ve boğazımızdan vücudümüza girmektedirler. Burun ve ağızdan giren basiller bademciklerde yerleşirler, ürerler, çoğalırlar Oradan beyaz kan yollarıyle ilerleyerek boyun bezlerine erişirler. Bezler şişer ve bir müddet sonra delinerek yaralar husule gelir. Veremin bu şekline « Sıraca — adenit » adı verilmektedir.

Basiller boyun bezleriniden geçerek vücudda ilerlemekte devam ederler ve vücudün muhtelif yerlerine dağılırlar; muhtelif uzuvlarda yerleşerek bir çok türlü Verem husule getirirler: El ve ayak, kol ve bacak kemiklerinde, kaburgalarda yerleşerek kemik Veremleri, bel kemiğini teşkil eden fıkralarda «maldöpot» denilen hastalığı, bir çok oynak yerlerinde mafsal veremlerini ciğerleri örten ve «gışayı cenb - pilevra» denilen zarlarda yerleşerek göğüs boşluğunda açık sarı renkte bir su taplanmasıyle göze çarpan (Sulu zatülcenb - pilörezi) denilen hastalığ ; karın içinde bağırsaklar-iltihab, bağırsakları saran zarda «peritonit» denilen ve karın içinde çok fazla su toplanmasile karnı şişiren hastalığı [pilörezinin ve peritonitin müşterek sulu şekilleri ve susuz kuru iltihablı şekilleride olur], karın içi bezlerinin Veremini ve diğer karın içi uzularının Veremini, böbrek ve idrar yolları Veremlerini, kadın ve erkek tenasül âzâsı Veremlerini, nihayet kafa içine erişerek beyinde ve beyinle murdar iliği saran ince zarlarda «beyin hummasımenenjit» denilen tehlikeli hastalığı husule getirirler. Fakat Verem basillerinin bu muhtelif yerlerde yer eşmelerinin hastalığın başkalarına bulaşması yönünden bir önemi yoktur.

Verem basilleri hazım yolundan da vücuda girebilir. Mikroplar, yiyeceklerle boğaz ve mideden geçerek bağırsaklara vasıl olurlar. Oradan beyaz kan yuvarlacıkları vasıtasıyle karın içi bezlerine nufuz ederler ve bezlerde verem husule getirirler. Sonra bezden beze geçerek beyaz ve

nihayet kırmızı kan yollarına dağılarak vücudun her tarafına yayılırlar ve saydığımız şekillerde verem husule getirirler. Bu suretle vücuda giren besillerin en fazla yerleştikleri ve hastalık aşıladıkları yer gene akciğerlerdir. Böyle olmakla beraber hazım yollarıyle verem mikroplarının vücude girmeleri pek fazla önemli değildir.

Verem basillerinin vücuda girdikleri en mühim yol hava yollarıdır. İnsanlar en ziyade verem basillerini teneffüs etmekle vereme yakalanırlar. Bu suretle burun ve ağızdan vücuda giren mikroblar hava yollarını takip ederek ciğerlerin derinliklerine kadar nufuz ederler ve oralarda çoğalarak ciğer veremini husule getirirler. Bazan ciğerlerdeki verem mikroblarından bezlere ve nihayet kana geçerek muhtelif uzuvlara dağılırlar ve yukarda saydığımız türlü şekillerde verem yaparlar.

Verem basilleri ciğerlere kadar nasıl ve ne gibi vasıtalarla gelirler ?

Mikroblar ciğerlere kadar tek bir vasıta ile vasıl olurlar ; bu vasıta balgamdır. Veremliler oturdukları yerlere, içinde yaşadıkları odalara, dolaştıkları sokaklara tükürürler. Fakat bu şekilde mikrob dağıtmaktan çok daha mühim olarak öksürdükçe ve aksırdıkça veya yüksek sesle konuşurken etrafa gayet ufak balgam ve salya parçacıkları fırlatırlar. Bu suretle etraflarına mikrob saçtıkları gibi kendi üst ve başlarını da bulaştırırlar. Sonra su içerken ve yemek yerken kullandıkları eşyayı da balgam ve salya ile kirletirler. Demekki veremlinin her tarafı ve etrafındaki hava ve eşya da verem basillerile bulaşık bir hale gelir.

Öteye beriye tükürülen veya öksürük, aksırık ve lakırdı ile etrafa saçılan balgam parçacıkları ya yaşken veya kuruyarak toz haline geçtikten sonra havaya karışarak teneffüs edilmekle ciğerlere kadar nufuz ederler. Her iki halde de, balgam, verem bulaşmasında pek büyük bir rol oynar.

Balgam damlacıkları . - Hastalar öksürürken, aksırırken ve yüksek sesle konuşurlarken etrafa gözle görülmiyecek kadar küçük balgam parçacıkları saçarlar. (Flügge) adında bir Alman bilgini kendi adını taşıyan bu balgam damlacıklarının verem bulaşmasında en büyük rolü oynadığını göstermiştir. Bu damlacıklar oldukça fazla mikdarda basil taşırlar. Bir metre kadar uzağa gidebilirler ve saatlerce havada asılı bir halde kalırlar. Böyle bir havayı teneffüs eden bir insan, basilleri ciğerlerine kadar nakletmiş olur.

Kurumuş, toz olmuş balgamlar.— Veremlilerin etrafa saçdıkları balgam parçaları zamanla kuruyarak gayet ince toz haline geçer. Bu tozlar havaya karışarak sağlam insanlar tarafından teneffüs edilmekle ciğerlere erişmiş olurlar. yere veya mendile tükürülen büyük bir balğam parçası bir müddet için kurumayabilir. Fakat ufak balğam parçaları ve damlacıklar çabuk kurur ve toza kalbolur. Yatak düzeltmek, elbise fırçalamak, mendil silkmek, halı temizlenmek ve süpürmek gibi hareketlerle havaya karışarak hastalığı bulaştırırlar. Gerçi balğam kuruyarak toz haline gelinceye kadar maruz kalacağı güneş ziyasının tesiriyle mikropların mikdar ve kuvvetleri azalır. Fakat balğam ince bir tabaka halinde kurutulduğu halde bile 24 saat zafında basillerin aded ve kuvveleri azalmaz. Balğam parçalarındaki mikroblar şurada burada aylarca kalırlar Veremlilerin elbiselerinde bir ay geçdikten sora da canlı ve hastalık yapabilen basiller bulunmuştur.

Toz intanının tehlikesi hayvan tecrübeleri ile de ispat edilmiştir. Mikroblu kurumuş balgamla bulaşık halı, mendil, çamaşır ve elbise gibi eşya kobay denilen tecrübe hayvanlarının bulundurulduğu kapalı bir yerde silkilmekle bu hayvanlara Verem bulaştırılmıştır.

Evvelce yaş damlacık intanına fazla önem veriliyordu. Son zamanlarda ise toz intanı daha mühim sayılmaktadır. çünkü damlacıkların ciğerlere kadar gidebilmeleri için pek çok ufak olmaları şarttır.

Halbuki bu damlacıkların çoğu büyüktür ve az bir zamanda yere düşerler. Ciğerlere kadar gidebilenlerde ise mikroblar daha az bulunur.

Veremlilerin verdikleri nefesde, balğam damlacıkları olmamak şartile, basil bulunmaz Terlerinde de mikrob yoktur.

Verem basilleri, balğamla bulaşmış eşyaya deymek ve dokunmakla da sağlam insanların ağızlarına nakil edilebilirler. Emekleyen, yerde sürünen çocuklar, böyle bulaşık yerlere ve eşyaya dokunarak kirlenen ellerini veya mikroblu şeyleri ağızlarına sokarak Vereme yakalanırlar.

Dudakları mikroblu ana ve babanın, çocuğu öpmeleriyle hastalığı bulaştırmaları büyük bir tehlike teşkil eder. Veremli ananın çocuğun mamasını soğutmak için üflemesi veya diliyle sıcaklığına ve tadına bakması çocuğu zehirlemeğe kâfi gelir.

Bulaşma tehlikesi veremlinin kullandığı çatal, kaşık, tabak ve bardak gibi eşyanın başkaları tarafından kullanılmaları ile de vakidir. Hastaların mendil ve çamaşırlarını yıkayanlar ve elbiselerini fırçalayanlar, yataklarını düzeltenler de ve nihayet balğamla bulaşmış yerleri süpürenler de bulaşma tehlikesi ile karşılaşırlar.

Verem mikrobları yiyeceklere bulaşarak ta insan vücuduna girebilirler. Veremli bir sütçü, ekmekçi, kasap, sütü, ekmeği, eti bulaştırabilir. Fakat yiyeceklerle veremin bulaşmasında en büyük rol oynayan sinekler dir.

(Devamı var)

Memleket Büyükleri : 5

Yusuf Fakih

« Devlet oğlu »

K. KÂNİ Akpınarlı

—II—

Kitabı Menzum

Dinle imdi türkçe bir menzum kitap
Türk dilince düzdüler bunca kitap
Kimse anı görüp inkâr etmedi
Özrünü hem anda kıldılar beyan
Pes bularınla benim özrüm yeter
Yani kim menzume dirler bir kitap
Anı menzum eylemiş te'lif eden
Kamu alimler anı kıldı kabul
Türkî olmak menzum olmak pes kitap
Türkîdir dersi mülerrisler ahi
Bu hanife kim odur sahib usul
Parsica kur'anı Cayiz gördü pes
Öyle olsa her ne dilce olsa ger
Her kaçan kim manalar ola onat
Han Murd bin Mehmet han içün
Ol mutahhar aslı Osman oğludur
Oldur şimdi Süleymanüzzaman
Hem kemali halk içinde mücteba
Adille alemler içinde ferit
Menbaı halkı hasen hüsni ata
Ana tuhfe gibi kıldım bunu uş
Devlet oğlu Yusuf ol isyanı çok
Balıkesri olmuş anın mevlidi
Hicreti tarih ana irmiş iken
Bunu nazmetti o yıllarda heman
Olkim anı göre her bir kişi
Böylekim ahkâmı şer'olmuş tamam
Hassa kim bir kişi nagehan
Çün bile ol bu kitabı ey ata
Pes ana bari gerektir bu kitap
Nazmede anı hem dua ile ana
Hem duasından ana hayır irişe
Bir kulu bir kuluna kılsa dua
Ol kerim ol rahim ol gani
Ettiğimçün siz bana kılman itap
Mani yüzünde götürdüler nikap
Hem edenler dahi hiç âr etmedi
Dilediler hayrünnas olmak heman
Dahi bu menzume nazmiçün yeter
Nakil anın nazmiyile olmuş savap
Ana taan olmadı hiç kimesneden
Cümle halk içinde meşhur oldu ol
Ana hiç ayıp olmazimiş vessavap
Hem muhaddisler müfessirler dahi
Manidir kur'an didi bir kavl ol
Kim namazda okusun kılsın heves
Lâfz alet mana olur muteber
Nola türk ola anı diyen yatad
Cümle iklimlere ol sultan için
Kim o sultan ibni sultan oğludur
Tahtı baht ıssı şehinşahı cihan
Hem şecaat de Alidir Murteza
Hem saadette olubdur bu sait
Madeni in'amı ihsanı süha
Menfaat duta ol andan dahi hoş
Bunca dürlü özürle noksanı çok
Hem sekiz yüz dahi yirmi yedi
Hem yirmi sekize girmişiken
Kim hakikat maksut oldur bigüman
Okuya bir lahza ol ola işi
Anı bilmek farz olundu hasu am
Bir yere kadı kılalar bir zaman
Degmeniz hükmünde itmiye hata
Türkçedir fehminde hem çekmez itap
Diye kim hak rahmeti olsun ana
Çün sebep büyük hayır irişe
fazledüp anı kabul ide hüda
Fazledüp yarlıga kullarını

Pes ana kıldım heves ittim Şürû
Bu hanife mezhebi üzere heman
Hem imameyn kavlini dahi meger
Hem fetaviden dahi nakleyledim
Lîk benim bunda aybım çokturur
Her sözü mevzun mukaffa söyliyem
Bir kişi kim mesele kılsa beyan
Meselenin sureti ne ise hümam
Öyle olsa türk diliidir dar ola
Nitekim ben dimişim bunca ahi
Şöyle kim ey yar ey can ey hakem
Nola gerçe ayıb noksan çokturur
Ancak elümden gelür ayrık nidem
Manide ve nazımda olmazsa savap
Bu dahi olurki yazanlar meger
Yahut beytin mevzun okumaz olur
Nola hem dahi anı bilen kişi
Kim sana hasıl ola ilmi fürû
Yani anın kavlini kıldım beyan
Bazı yerde kim gerektir ey püser
çok degildir hem dahi az söyledim
Zira bende ol bedaat yokturur
Bunca dürlü mesele hal eyliyem
Kenduden söz söylese olmaz heman
nazmile anı diyiser vesselâm
Bunca elfaz anda pes tekrar ola
Hem anın gibi ibaretler dahi
Çün zaruret olucak ya pes nidem
Haliya bari ziyanı çokturur
Maksut ol kim mesele malum idem
Anı tashih eyliyen nola sevap
Nagehan sehveyler ol yanlış yazar
Yazdıgı artık yahut eksik kalur
Gidere ihsan ide ol teşvişi

Kitabüşşirke:

Akdı şirket bir dahi dinle nedir
İki nevi oldu bu şirket anla hem
İki kişi alsa bir nesnei ger
Malik olurlarise pes bigüman
İkisinin malı yahut nagehan
Yahut bunlar sanatile malini
şöylekim buğdayı ola buğdayı ile
Hüküm anın oldurur kim ey ahi
Ecnebi olur tasarruf itse hem
Yani biri dahi birine tamam
Her şerikin gayrine satsa dahi
Lîk karılmak kırmakta heman
Bunda şart oldu şerikin izni hem
Bu iki suretten artıkta heman
Kime dilerise satar yani ahi
Şirketi akt oldu biri dahi hem
Lîk şart oldu ki bunda bigüman
Dimiye kim assından bu denlü hem
Söyle kim yüz akça assıdan bana
Böyle olurise şirket ey imam
Şirketi bu kat'eder bil ey ahi
Pes kaçan şartile icabı kabul
Oldahi dört dürlü nevi oldu tamam
Oldur ol şirketi anla ey dede
Hali anın dahi bir bir nicedir
şirketi mülk şirketi akt ey hakem
İrsile yahut şirayle meger
Şirketi mülk oldu bu bilğe heman
Biri birine karışdı ol heman
Kim karıştırdı işid ahvalini
Arpile ol yahut bugdayı ola
Her biri kendu nasibinde dahi
Dahi biri mani olmaz kim ödem
H ssesin satmak revadır vesselâm
Oldahi cayizdir olur ey ahi
Kim şerikin gayrine satsa ey can
Cayiz olmaz izni olmasa behem
Şart değil izni şerikin bigüman
Kim şerikin izni olmazsa dahi
Rükün icabı kabul oldu neğam
İkisinden birisi yani heman
Ben alam dahi sana hiç vermiyem
Viresin almıyasın sen ey ağa
Şart bulunmadı bu akt olmaz tamam
Kim reva olmaz bu şirket hem dahi
Bulunursa cayiz olur anla ol
Birine derler müfaveze benam
Kim beraber ola bir kaç nesnede

Yani şöyle kim şerikin ey ahi
Mal dahi beraber kim olalar
Akıleyn baliğeyn ola tamam
Çünkü bunlar bir birine heman
Pes bular bir birine olur vekil
Zira biri birine olsa vekil
Yani nısfı ne olur kendu vekil
Lîk ehline taam olsa ezer
Hem dahi bayi semen kılsa talep
Çün bir birine bulur oldu kefil
Yani nısfından olur kendu asıl
Hem ikinci nevi olmuştur anan
Oldurur olkim iki kişi tamam
Yahut tahsis ideler beher nevi hem
Biri dahi birine olur kefil
Pes birisi bir metâ olsa gerek
Lîk bayi ger semen kılsa talep
Her kaçan verse semen hem oldahi
Ol şerikinden rücû etmek gerek
Birisinin malı artık olsa hem
Bu dahi cayizdir anla ey ahi
Lîk assıdan biri artuk ola
Malu şirket hemdahi bil ey püser
Yani bundan gayri mevzun ya mekil
Yani birinden derahim olsa ger
Hemdahi dinle şerikeyn ey ahi
Nev'i evvelde şerikeyn yani hem
Malı bunlar ger vedjat kılsalar
Almağa satmağa kılsalar vekil
Yani malı kimsiye virse bulur
Şöylekim bunlar buları etse ger
Şirketin üçüncü nevi ey ahi
Oldahi oldur kim iki kişi hem
Ya kuyumcu yahut kazancı idi
İki bir yerde işlemek ger hemdahi
Malda dahi hem beraber olması
Biri evde biri bazarda ahi
Biri derzi biri saraç olsa hem
Şöylekim iki bahşini birisi
Bu kamu cayizdir olur ey ahi
Birisi bir işe kılsa iltizam
Yani işi işleden kılsa talep
Pes kaçan birisi işlese tamam
Ücretin hemdahi alursa biri
Şirketin dördüncü nevi ey ahi

Kim müslüman olalar ikisi dahi
Hem tasarruf dahi bile kılalar
Dahi hürren olalar hem vesselâm
Emrini tefviz kıldı bigüman
Hem dahi anculayun olur kefil
Müşterek olduğuna budur delil
Hem şerikin o nısfına olur vekil
Müşterek olmazlar anda ey püser
Kangısından dilerise ola hep
Pes kefil olmaklığa budur sebil
Hem şerikin nısfına olur kefil
Anı dahi idelim bir bir ayan
Kim ticaret ideler şöylekim am
Böyle şirket etti bunlar kim ödem
Lîk bunda şöyle bil olmaz vekil
İkisi anda şerik olsa gerek
Ol satun alandan ister kamu hep
Kendu malından olursa ol ahi
Çün vekildir ol anın tütmek gerek
Oldahi bunda revadır kim ödem
Kim beraber olalar malda dahi
Oldahi cayizdir olursa reva
Ya derahim ya denayir oluser
Ya kumaş olursa olmaz öyle bil
Hem denayir olsa birinden nider
Ey ahi dinle şerikeyn dahi
Nev'i sanide dahi hem ey hakem
Virseler yahut medarip bulsalar
Hem bedaat kılmağa vardır sebil
İşledüp bunlara ıssı kılsalar
Kamusu cayizdir olur muteber
Kimi sanayi didiler ana dahi
Derzi idi hem birisi ey hakem
Şirket etti biri birine didi
Kim sanaattan bir olmak olzaman
Şart degildir bunların pes kamusu
Ya iki şarda ola ikisi dahi
Ger birinin malı olsa artuk odem
Birisi bir bahşini anla bunu
Bunların hükmünü dinle bir dahi
Lâzım olur birine dahi tamam
İkisinden bile ister kamu hep
Ol birinden sakıt olur vesselâm
Ol revadır hem viren olur biri
Kim vücuh oldu anın ödesi ahi

Ol dahi oldurki iki kişi ger
Kim var ise alalar bir davar
Hem yine anı satarlar nideler
Nesne artuk kalurise pes heman
Hem biri dahi birine ey ahi
Yani birisi ne alursa heman
Lîk bayi ger semen kılsa talep
Çün kefalet birinde olmadı heman
Hem dahi şer'etseler bunlar eğer
Nısfı biri mülkü ola ey ahi
Yahut sülsü birinin ola tamam
Lîk biri assıdan artuk ola
Gerçi bunlar böyle şart itti heman
Her birinin mülkü yani ey ahi
Olkadar olsa gerektir ey hakem
Assısın dahi hem öyle alalar
Şöyle kim assısın tensif ideler
İki kişi şirket etseler eğer
Ot biçeler yahut av avlıyalar
Şöylekim biri odun kesse eger
Hem birisi dahi kesdüğü heman
Böyle artuk olsa bunlar ey ahi
Yahut av avladılar ot biçtiler
Bu reva olmaz ki anla ey imam
Her birinin kesdüğü hem bigüman
Yani dahi birinin anda hem
Lîk biri geyimdüğen bir nieger
Devşirüp ecrü misil olur heman
İki kişi şirket etse ey ahi
Atile çeşmeden su cekseler
Kangısı su cekse olur olzaman
Ecrü misil olur birine ey imam
Su çeken at ıssı olursa bu kez
Su çeken meşkü ıssı olursa eğer

Şirket etti yani bunlar ey püser
Çünkü yoktur bunların malı ey yar
Yani andan borçların ödeyeler
İkisinin ola yani ol kalan
Kim vekil olur heman bunda dahi
İkisinin bile olur bigüman
Pes satun alandan ister hep
Müşteri virir bahasın bigüman
Yani aldıkları nesnenin meger
Nısfı ahar birinin ola dahi
Birinin sülüsanı ola vesselâm
Böyle bunlar aktede şirket kıla
Lîk şartı batıl olur bigüman
Nekadar olursa assı hemdahi
Mülke tabi ola assı dahi hem
Artuk eksik geçe şartı ittiler
Lîk olmadı bu her kez muteber
Kim varalar dağdan odun keseler
Yani böyle ortak olsalır buler
Nısfı dahi birinin ola meger
Müşterek ola bu dahi hem çinan
Vardılar kestiler hem odun dahi
Ol odun kesmek gibidir hem buler
Nicedir hükmünü fehmeyle tamam
Kendunun mülkü olur ancak heman
Şirketi olmaz bi[illegible] ey hakem
Devşirüp bir yerde cem'etse eger
Pes odun kesenin olur bigüman
Birinin meşki birinin hem dahi
Yani ücretinde şerik olsa buler
Hasılı cümle anın olur heman
Su çekenin olur ol hasılu tamam
Misliçün ıssına ücretkiaiz
At içün ücret vire oda meger

Umumî harp hatıraları: 3

Arslanlar Mezarı

Nakleden: MUAMMER GÖZALAN

Vapurumuz Silivride mola verip yaralılara yoğurt yedirildikten sonra Sirkeciye geldik ve oradan yaralı otomobillerile (Sultaniye mektebi) hastahanesine getirilip yatırıldık .

Burada 3 ay tedavi gördüm Yaralarım kapandı. Tamamile eyileşdikten sonra taburcu edildim.

Çanakkale harbi bitmiş düşman bu çelik kayalarda başını tecrübe ederek çekilip gitmişdi. Fırkamız (Evreşe) Kadı köyünde istirahata geçmişdi. Taburuma iltihak ettim. Oradan Keşana ve Keşandan İstanbula Samatyaya geldik. Fırka 3 gün Somatyada mola verdı. Üç günden sonra önümüzde Bando muzika İstanbul sokaklarından geçerek Sirkeci iskelesine geldik.. Sokaklar adam almayacak kadar kalabalıktı. Her kes kadın, Çoluk çocuk ellerinde mendiller ağlaşıyor.. Heyecanını zapte demiyenler askerlerin boynuna sarılıyor gözlerinden öpüyordu. Bu günü ömrüm oldukça unutamıyacağım.. Çanakkalede ölümden kurtulup vatanın namusunu temizledikten sonra dönen bu kahraman yiğitlere yapılan bu karşılama töreni çok candan ve çok samimi idi.. Arkasında henüz kan lekelerinin kurumadığı, Kabalaklarında Çanakkalenin aziz çamurunu taşıyan Mehmetçikler o tarihi yaratan kendileri değilmiş gibi büyük bir tevazuyle ilerliyorlardı. Daima ileriye bakan gözlerinde hiç sönmeyecek bir iman bir feragat ışığı vardı.. Hangi asker Türk askeri kadar ölümü bir çocuk oyuncağı gibi görmüştür.. Bunu bir çok kimseler belki pek eyi bilmezler.

Gelibolu yarım adasının toprağı kazılırsa bir karış derinliğe kadar her karışda Türk kanının nüfuz ettiği ve her bir arşında on Mehmetciğin kafa tasının bulunduğu görülür .. Lâf değil.. Bu şeref pek az milletin toprağına nasip olmuş bir definedir.

Bu defineyi ancak Gelibolu yarım adasının toprağında bulmak kabildir.

Muzika çalıyor.. Mehmetler sert adımlarla İstanbul sokaklarını çınlatıyor.. Sağdan soldan binlerce ağız . (Yaşayın kahraman askerler) diye haykırıyordu. Bu gürültü bu tezahürat içinde Sirkeci iskelesine kadar gelindi oradan ar ba vapurile.. Fırkanın Üsküdara geçirilmesine başlandı. Uzun bir çalışmadan sonra bu işleri bitti. Şimdi Anadolu topraklarında ilerliyoruz. Fırka Kızıl toprakda 4 hafta istirahat etti. Bu müddet içinde bütün asker gözlüğünden, iç çamaşırından, kundurasına kadar yeniden donatıldı. Depoların kapısı ardına kadar açık.. Ne alırsan al.. Beşinci fırka gelinlik bir kız gibi süslendi. Şimdi ağızlarda yeni bir rivayet dolaşıyor:

— Kanala gidiyoruz .

Kanala . Kızgın Arabistan çöllerinin bir ucuna.. Kim bilir orada bizi ne maceralar bekliyor.. Kanala gidiyoruz .. Çanakkalede pek iyi tanışdığımız bir düşmanla bu sefer kum ve ateş denizleri içinde konuşmağa gidiyoruz . Herkes seviniyor. Dünü temamile unutmuş, yalnız yarını düşünüyor. Dün sanki hiç bir şey değilmiş gibi zihinlerden silinmiş.. Çanakkalenin o kan ve ölüm fırtınası artık hatırlanmıyor . İnsan kadar saadet veyahut felâketi çabuk unutan mahluk yoktur . Şimdi gözler ilerde, Sina çöllerinin ufkuna dayanmış bekliyor.

Nihayet beklenilen gün geldi . Ucu bucağı görünmüyen kırk kişilik vagonlar

sıra sıra dizildiler. Askerin tirene bindirilmesi işi bittikten sonra dolan tirenler çekilip gidiyorlardı. Lokomotiflerin homurtusu, manevre yapan vagonların gürültüsü yürüyen, koşan, atlıyan, toplanan yüzlerce askerin ayak sesine karışıyor, Herkes biran evvel vazifesinin başında bulunmak için büyük bir telâş ve heyecan gösteriyordu . 13 üncü alây hareket etti. Uzun sallantılardan sonra Konya Ereğlisine geldik.. Burada tirenler boşaldı . . Ulukışla - Pozantı yolu üzerinden yürüyüşe geçtik .. O zaman Tarsus toneli henüz açılmadığı için dağlardan aşarak Adana ovasına inmek lâzımdı.. Fırkanın Toroslar üzerinden akışı günlerce sürdü.. Torosların yüksek ve karlı dağlarında bu çelik şeridin akışı ne güzel bir manzara idi. Günlerden sonra Tarsusa gelendi bir hafta Tarsusta istirahate geçildi.

Oradan yene tirenle Adanaya, Adanadan yürüyüşle (Tahta köprü) yoluyle (Katımaya) varıldı.

Fırka 1 hafta Katımada konakladı. Bu aralık Enver ve Vehip (paşaların) Katımaya gelmeleri üzerine Fırkamız bu iki (paşayı) selâmladı ve teftiş verdi Bu teftiş beşinci fırkanın yürüyüşünü değiştirdi . Kanala gidecek olan fırka Rus ilerı hareketi ve Rus cephesinin takviyesi maksadile Rus cephesinin yolunu tuttu. Bu haber aramızda yapılınca büyük bir hayret ve heyecana düştük. Şimdi hiç tanımadığımız bir düşmanla tanışmaga gidiyorduk. Fırka tirenle « Re'sülayin » e oradan yürüyüşe geçerek Mardine vardı. Mardinde 5 gün istirahatten sonra « Gerger alçağı » üzerine harekete geçildi . Arazi dağlık ve yürümesi müşkül olduğundan asker pek zahmet çekiyordu . . Kışda kendini göstermeğe başlamıştı. « Hasan Keyif » Mardin, Bitlis arasında «Veyselkaranı» ye varıldı.

Akşam saat 11de mola verdik. Dondurucu bir souk var . Kaputlarımıza sarılarak ısınmağa çalışıyoruz. İleri hatlardan dönen askerler, arabalar yanımızdan geçiyor. Hepsinin yüzünde derin bir yeis var Açlıktan , souktan , yorgunluktan benizlerinde bir damla kan kalmamış üstleri perişan olan bu adamların mezardan geldiklerine hükmetmek lâzım geliyor. Bunlardan birine soruyoruz.

— İlerde ne var ne yok arkadaş..

Onlardan biri bıtkin bir hâlde mırıldanıyor:

— Bitlis sukut etti . Ne olacak.. Asker perişan .

Bu haber hepimizi son derece müteessir etmişti. Biz Bitlisin bizde olduğunu zannederek bu imanla gidiyorduk. Çünkü yolda katlanacak çok acı mahrumiyetlere souğa ve felâkete ancak Bitlisde istirahata kavuşmakla karşı koyabilecektik.. Bu haberin alınması askerin kuvai maneviyesi üzerine pek fena tesir etti.

Kış bütün şiddetile hükmünü sürüyor. Dağlar, Taşlar hatsız, hesapsız askerlerle taşıyordu.. Başımızı sokacak bir delik bile bulamadan.. Yukarıdan fırtına ve boranın, aşağıdan metrolarca derin bir kar tabakasının arasında kalmışdık Zabit, asker, kumandan hepimiz ayni mahrumiyet ve ayni acı içinde idik. Buna rağmen her ne bahasına olursa olsun ilerlemek düşmanla temasa geçmek lâzımdı . Daha önümüzde günlerce yol vardı.. Günlerce yörüdükten sonra bu buz ve kar denizinin üstünde bir birimizi bulacak hesabımızı görecektik. Fakat o gün çok uzaktı.. Düşmanı avlamak için günlerce yürümek lâzımdı nasıl yörüyecekdik .. Göz gözü görmiyen bu tipi, bu insanın nefesini donduran kar sağnakları içinde bastığımız yolu görmeden nasıl ilerliyebilecekdik... Beyaz kar denizi üstünde şark dağlarını örten bu siyah insan bulutu.. İşte böyle yalnız allahına sığınmış, yersiz, Yurtsuz, İmdatsız, Teşkilâtsız günlerce ilerlemeğe mecburdu..

Askerin yiyeceği yoktu.. Menzil teşki-

lâtının bozukluğu yüzünden geriden haber yoktu. Kürt köylerinden tedarik edilen birer avuç (darı) ve arpa unu ile karnımızı doyurabiliyorduk..

O gece pek fena şerait dahilinde geçti, ateş yakmak şöyle dursun bir avuç toprak parçası bulmak kabil değildi Çaresiz bütün asker üst üste yığılarak bu suretle üşümemeğe daha doğrusu donmamağa çalıştı.. Buna rağmen her yarım saatta bir nöbet değişdirildiği hâlde nöbetçilerin donduu ve ölmüş olduğu görülüyordu.. Ertesi ğsabah cephe taksimatı yapıldı. 14 üncü ve 15 inci alaylar sağ cenahı 13 üncü alay yani bizim alay sol cenah istikametini tuttu ve harekete geçti.

Alayımız tam (20) günlü istikamette Bitlis üzerine doğru yörüdü.

Bu (20) günde arkamızda donan insanlardan bir yol bırakarak ilerledik..

Bu sırada 13 üncü alaya taruz emri geldi.. Taarruz fakat nereye?.. Daha henüz düşmanla teması girmemiş ilk yürüyüşe devam ettik. Birinci tabur kumandanı o havaliyi bilmediği için birinci tabburun yani benim taburumun kumandasını Bitlisli Mithat bey aldı.

Taburumuz taaruza geçmişdi.. kar, tipi fırtına boraya rağmen ilerleyorduk. henüz düşmandan eser yoktu. şarkın buzlu dağları üzerinde birer avuç arpa unu ile vücüdümüzü ısıtarak karşımıza çıkacak düşmanı arayorduk... Fakat bu kar denizinin içinde ne bir gölğe ve nede bir silâh sesi vardı.. o günde mütemadi yörüyüşle geçdi.. Ortalık kararmağa başlıyor. Gecenin korkunç boşluğu içinde her dakıka biraz daha artan fırtınanın tipinin ulumasını dinliyorduk.. Taburumuz mola verdi... haftalardanberi devam eden dondurucu bir geçe daha geçirecekdik.. Kim bilir sabah ışığı göründüğü zaman aramızdan kaç kişiyi souktan taş kesilmiş bulacakdık... bir az toprak parçası bulabilmek ümidile karı kazmağa başladık.. tam (3) metroluk bir çukur açdığımız halde henüz toprağı bulamamışdık... Çaresiz bu işden vaz geçdik ve yine bir birimizin üstüne yıkılarak öylece kaldık.

«Kafkasya dağları çiçekler açar..

Altun güneş orada sırmalar saçar.»

Ah nerede o sırma saçlı güneşler?.. Şimdi şark dağlarında ölümün buzdan kafası sırıtıyordu. O gece her bir çeyrek saatte nöbetciler denişdirildi, irtesi gün ortalık aydınlandığı zaman birbiri üstüne yığılmış askerler kalkdıklar.. tuaf değilmi; hepimiz saglam ve dinçdik.. Görünmez bir el askeri korumuşdu... Hakikaten öyle.. vücud, askerliğin katlanılan acılara, mahrumiyetler başka bir zaman hiç bir vakıt katlanmak iktidarını gösterememiştir aşkerlikde Allahın büyük eli insanı korur.. Buna imanım vardır.

Sabah olunca. şark dağlarında fırtınanın sesine meydan okuyan bir kalk borksu ortalığı çınlattı... Her kes şimdik akmış.. Tekrar yörüyüşe geçilmişti ...

O gün ve o gece yine geçen günlerin şraeti ile geçdi.. yalınız o gece kürt köylerinden tedarik ede bildiğimiz bir az odunla ateş yakarak bir az ısınmışdık..., Fakat açlık son dereceyi bulmuşdu. birer avuç darı ve birer avuç arpa unu haftalardan beri yörüyen ve souktan bunalan askere ne yapabilirdi?..

Ertesi sabah kumandan Mithat bey bölüklerin istikametini gösterdi. Bu gün artık düşmanla temasa gireceğimizi sanıyorduk hakıkaten düşündüğümüz gibi çıkdı. Öğleye doğru silâh sesleri işidilmeğe ve bizdende cevap verilmeğe başladı. müsademe başlamışdı..

Avcıye yayılarak. İlerleyorduk.. Düşman tarafından gelen silâh sesleri bir makineli tüfenğin ateşine benzeyordu.. Bu makineli tüfengin bulunduğu tahmin edilen mevzie bir çevirme hareketi yapıldığı

zaman hiç bir şey bulunamadı. Bunların hareket halinde bulunan ve mütemadiyen geri çekilen Rus askerlerinin (Otomatik) leri olduğu anlaşıldı.. Bu ilk temasda iki taraftanda ölenler vardı... geçdiğimiz kar sahası üzerinde, yer düşmüş, Rus askerlerine tesadüf ediyorduk. Bunlardan bir kısmı ölü ve bir kısmı yaralı idi..

Bu aralık tabur kumandanı Mithat beyin emirberi olmuştum.

Kumandana bir haber götürürken (İdris) ismindeki çok sevdiğim bir arkadaşımın de vurulmuş olduğunu gördüm Fakat ona bakacak zaman değildi kumandanı görüp tekrar döndüğü zaman arkadaşımın yanından geçtim.. Zavallı ölmüştü.. Bembeyaz karın üstüne yayılan kan dereciklerı Türk bayrağının güzel rengini taşıyordu... Kırmızı beyazın bu kadar güzel olduğunu ilk defa burada anladım. Onun biraz ilersinde bir Rus askeri yatıyordu. Henüz ölmemişti. Donuk gözlerle gözlerimin içine bakıyor dudakları bir şey söylemek ister gibi açılıp kapanıyordu. Yanına yaklaştım. Gözleri gözlerimden belimdeki matraya gitti su istediğini anladım.. Matramı çıkararak dudaklarına götürdüm bir iki yudum içti. Dudaklarında soluk bir tebessüm belirdi. Sonra gözleri bir cam gibi donuklaştı ölmüştü. O gün ve o gece büyük bir hareket olmadan geçti.. Biz ilerliyor ve düşman geri çekilmekte devam ediyordu. Fakat ertesi gün vaziyet degişti. Düşman birdenbire mukavemete girişti ateşı bizi fazla hırpalamağa başladı. İsabetli ateşler yapıyor askerlerimiz yaralanıyordu. Yaralanmak ölmek demekti. Çünki yaralıya bakmak imkânı yoktu. Halbuki düşman yaralanan askerlerini iki katırın taşıdığı sedyelerle derhal geri hatta götürüyordu. Bu sırada tekrar ileri harekete geçildi.. Düşman biraz daha geriledi.

(Emetli Hüseyin) isminde bir asker bacağından vurularak yere düşmüştü.. Asker ilerliyordu.

Hüseyin : — Beni bırakmayın beni de götürün diye yalvarıyordu.. Zavallı Hüseyinin sesini ömrüm oldukça unutamiyacağım., Malesef onu götürmek imkân haricinde idi. Çaresiz karların içinde allahına terk ettik..

Taburumuz ilerliyor.. Ruslar çekilmek de devam ediyorlardı. Akşam olmak üzere idi geriden bir emir geldi :

« Sağ cenahdaki 15 nci ve 14 ncü alaylar ilerliyememişler sizde yerinizd kalınız ilerlemeyiniz » 13 ncü alay bu emir üzerine olduğu yerde kaldı. İleri harekatini bıraktı. 13 ncü alayın en ilersinde bulunan birinci taburda mevkiini muhafaza etti.

Birinci taburun (Yani bizim taburun) sol cenahında yardımcı kürt aşiretleri vardı..

Bu aşiretlerin epice yardımı dokunuyordu. ileri hareketinde bizimle beraber (Bitlis) üzerine yürüyen bu aşiretler (dur!) emri verilince bizimle birlikte oldukları yerde kalıdılar. Fakat kışın şiddeti pek büyüktü. Durmak yürümekten daha zordu. Bu sebeble birinci tabur tevakkuf edince bu kürt aşiretleri suğugun şiddetine dayanamiyarak habersizce çekilip gitmişlerdi. Bundan birinci taburun haberi yoktu. Tabur kumandanı geri çekilmek ve diğer taburlarla düz bir cephe teşkil etmek istedi.

— Arkası var —

Sevgilim ağlıyordu

Halil Sezai

Sevgilim ağlıyordu, lâcivert gözlerinde,
Menekşe yaprağına iki damla çiğ düşdü..
Duygularım erirken, bakışıyla - derinde-
Gönülden yuvarlanan bir dalgayla öpüşdü..
Menekşe yaprağına iki damla çiğ düşdü...

Dudakları, bir çocuk saflığile büküldü,
Akşamın pembe rengi solunca yanağında,
Sularda mor dalgalar kanat çırpı rak güldü,
Gölgeler halkalandı Ufkun sedef ağında,
Akşamın pembe rengi solunca yanağında.

Eflâtun bir kadehden içiyorum bu demi,
Bir gönül çiçekledim şiirden daha ince.
Bu alem İçdemi, Ruhumdamı, Göktemi?
Bir serenat oluyor her ses bana değince,
Bir gönül Çiçekledim şiirden daha ince.

Sevgilim ağlıyordu, lâcivert gözlerinde,
Menekşe yaprağına iki damla çiğ düşdü...
Duygularım Erirken, Bakışıyla - derinde,
Gönülden yuvarlanan bir dalgayle öpüşdü,
Menekşe yaprağına iki damla çiğ düşdü.

Kahkaham Siyahlaştı

Tevfik Özben

Kül olmuş rüzgârlarla uçuşan saatları
İçinde bu çocuğun var mı kabahatları.
Düşün geçen günleri, eriyen ömre karış,
Gölgeler süratile etsin hafızan yarış
Bakalım o günlere ait var mı bir derdin
Hatırlarsan geçmişte ayrılmıyalım derdin..

Bilirmisin çöllerde susuz yolcular vardır.
Onların arzuları ancak bir avuç kardır.
İşte benim son arzum; kara günümde bana
Elinizde bir ışık, sorarak hatırana
Demelisin; ey çocuk karaltıda yandın mı?
Hayatı dert yüklenmiş bir buluttur sandın mı?..

Bir kıvırcık saç gibi bağ yolundan geçdinse
Gönülcüğüne yakın çiçekleri seçtinse
Görmüşsündür kuytuda kızıl bir kiraz dalı
İşte onun kalbi de seninkinden sevdalı.
Dudaklarım da şimdi veremden böyle allı
Ben ölüm kucağında inleyen bir zavallı...

Gölgeler uzanırken etrafa ince ince
Gün kızıl dudağını mor dağa değirince
Eşi ölen kuş gibi dolaşırım bağlarda
İçim bir yumak dertle bahçesinde ağlar da
Son yaprağını döken asma ağacı gibi
O kadar yorgunum ki: zalim kırbacı gibi..

Bugün iç dertlerimi saysam geçecek bini;
Teselli denen şeyin işitmedim ismini
Artık o günler öldü, hastalandı gülüşüm.
Aksedince perdeme mehtapta bükülüşüm,
Sanırsın ki gölgemin derdi başından aştı;
Ben artık «ben» değilim, kahkaham siyahlaştı...

Atalar Sözü

Toplıyan
SABUR ŞAHİN
—5—

Ay var yılı besler, yıl var ayı besler
Aylak seyirge baldan tatlı
Ay gördünse bayram et
Ay gördüm yıldıza müdanem yok
Aynaya bakta kendini gör
Ayva gibi sarardı
Ayı inine girdi
Ayı inine sığmamış birde kuyruğuna kalbur bağlamış
Ayı tabanını yalıyor
Ayı eniğile oynuyor
Ayıkla pirincin taşını
Ayısız orman olmaz
Ayının kırk türküsü varmış kırkıda ahlat üstünde
Ayıyı avlamadan postunu satma
Ayvaz kasap hep bir hesap
Aydan olmaz günden solmaz
Ayak menzil baş p skül, sonradan görme müşkül
Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz
Az ek uz ek
Az çoğa tabidir
Azıcık aşım kaygusuz baş m
Az olsun öz olsun çok olup yavuz olacağına
Az olsun temiz olsun
Az söyle öz söyle
Az söyle çok dinle
Az tamah çok ziyan verir
Az kaz uz kaz çukuru büyük kaz
Az kaldı maraz kaldı
Az gitti uz gitti dere tepe düz gitti
Az ver çok yalvar
Az veren candan çok veren maldan
Az yaşa çok yaşa akibet gelecek başa
Azı çocuğuna çoğu kocana gösterme
Azıksız yola çıkılmaz
Azacık aşın kavgasız başın

Aza nereye gidersin demişler çoğun ya nına demiş
Az yetmez çok artmaz
Az yede hizmekâr tut
Azığı tükenmez yiğit olmaz

B

Baba vergisi görümlük, ana vergisi doyumluk
Baba bilgisile adam adam olmaz
Baba himmet oğul hizmet
Babası gükeylan olanın neden pervası olun
Babamın öleceğini bilseydim acı soğana değişirdim
Babam bâna öğüt verirken ben atın gözünde kırk sinek saydım
Babası ölen bey, anası ölen kadın olur
Babası oğluna bir bağ bağışlamışta oğlu babasına bir salkım üzüm vermemiş
Baba mirası yanan mum gibidir.
Bacak kadar boyu var türlü türlü huyu var.
Bacası eğri dumanı doğru olsun
Bağ ile bostan tımara yaslan
Bağa bak üzüm olsun üzüm yemeğe yüzün olsun.
Bağ dua değil çapa ister
Bağı olmayan kişi martavat yemek işi
Bağlı aslana tavşanlar bile hucum eder
Bahçeciye tere satılmaz
Bakkal ölünün borcunu diriye yüklettir
Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur
Bakmaz kötünün soksağına gider yolun yükseğine
Bakma ile usta olunsa köpekler kasap olsa gerek
Bal bal demekle ağız tatladmaz
Balcının var bal tası oduncunun baltası

Balık baştan kokar
Balcıya petmez satılmaz
Balığı baştan avlamalı
Bal tutan parmağını yalar
Balsız kovanda arı durmaz
Balıkesir burası gene gelir sırası
Balıkesir abası kâh oğlu giyer kâh babası
Baskısız yufkayı yel alır.
Başarda başakçı al.
Başa gelen başta kalmaz
Başında kavak yeli eser
Başını taşa vurmadıkça aklı başına gelmez
Başı boş atın menzili olmaz
Başında bitmedik arpa kaldı
Başında guguk öter
Başın sağlığı dünyanın varlığı
Başındaki fese bak girdiği kümese bak
Başa gelmez iş olmaz ava gelmez kuş olmaz.
Baş büyük devlet ayak büyük mihnet
Baş kalkmadıkça ayak kalkmaz
Baş olda ne olursan ol
Baş üstüne deme ayak altına alda işini gör.
Beklet samanı gelir zamanı
Besle kargayı oysun gözünü
Beni sokmayan yılan bin yaşasın
Ben mezara malım pazara
Bedava sirke baldan tatlıdır
Beyni kalın kafa boş tut kulağından çifte koş
Bedestanda mal kaybolmaz
Beslemeden kadın olmaz gül ağacından odun olmaz
Beslemeden kadın olan hamam kapatır sesile sonradan hanım olan kurnayı deler tasile
Beş kuruşla beş kubbeli hamam yaptırılır
Beş parmak bir değil
Beğ dediğin ne beğenmediğin ne
Bekâr gözüle kız alınmaz
Belâya sabır gerek
Belli düşman gizli dosttan yeğdir.
Benim sakalım tutuştu sen sigara yakmak istedin
Ben hadımım derim sen oğlun kızın varmı diye sorarsın.
Ben senin karanlıkta göz kıptığını ne bileyim.
Ben derim bayram haftası onlar der mangal tahtası.
Ben ölürsem sana eskimle püsküm kalacak
Beydir amma cebi omuzunda,
Bey yoksa bedeli var
Bey gelmedise bedeli geldi
Bey beyliğini verirken verirde kız kızlığı vermez
Bey almaz paşa olmaz delikli taş yerde kalmaz.
Beğendiğin dağın odununu kes
Bin nasihattan bir serencam yeğdir
Bir ağıza geçen bin ağıza geçer.
Bir işi bitirmeyince diğerine başlama
Bir koyundan iki deri alınmaz
Bir bulut ile kış olmaz
Bir çiçekle bahar olmaz (yaz)
Bir baba dokuz evlâdı besler evlât bir babayı beslemez
Bir demeden iki denmez
Bir il ile diken iki el ile toplar
Bir elin nesi çıkar iki elin sesi çıkar
Bir ağızdan çıkan bin ağıza yayılır
Bir ağaçtan hem okluk hemde bokluk çıkar
Bir çıktı pir çıktı
Bir evde iki kız biri çuvaldız biri yıldız
Bir deli kuyuya bir taş atmışta kırk akıllı çıkaramamış.
Bir dostun bin düşman kadar kahrı olur
Bir şeyin önüne bakma sonuna bak
Bir şinik çavdarı var, baş değirmene üğütmeğe gider.
Bir filcan kahvenin kırk yıl hatırı var
Bir korkak bir orduyu bozar
Bir kararda kalan bir mevlâ
Bir nalına vur bir mıhına

Bir yede bin şükret

Biri yer biri bakar hep kıyamet ondan kopar

Bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır

Biz ondan yoğurt umarız o bizden ayran

Borç eğlendi kalır dert eğlendi alır.

Borclunun duası alıcaklıdır

Borclu ölmez benzi sararır

Borc yiğidin kamçısıdır

Bozulmuş bağa bekçi alamam

Bostancıya kelek satar

Boş boğazı ateşe atmışlarda odunum yaş bağırmış.

Boğazı büyük olanın dostu olmaz

Boğaz tokluğuna hizmet, parasız pulsuz himmet nerede bu bolluk

Boğaz yediğini istemezde gördüğünü ister.

Boklu tavuk yumurta ağan olur.

Boyuna posuna bakma, huyuna usuna bak

Bozan olmadıkça düzen olmaz

Bol bol yiyen bel bel bakar

Borçsuz bir allahtır.

Boş torba ile at tutulmaz

Boyacı küpü değilya batırıp çıkaracak

Böyle eşyamı gamın böyle olur navruzu

Bugünün işini yarına bırakma

Buğday başak yetişince orak bahaya çıkar

Buğday ekmeğin yoksa buğday dilindemi yok

Buğdayın var diye öğünme anbara girmeyince

Burnu kaf dağında

Bu günün işini yarına bırakma

Bu ağız onda iken çok sakız çiğner

Bu işte kabak tadı verdi.

Bugün bulur bugün yeriz yarın hak verir deriz.

Buna, etme bulma dünyası derler.

Buldun bir koyun yede doyun ne vazifen senin oyun.

Büyük başın büyük derdi olur.

Büyüğünü bilmiyen Allahını bilmez

Büyük hükümler kısa sözlerde bulunur.

Büyük büyüklüğünü bilmezse küçük küçüklüğünü bilirmi.

C

Cahilin sofusu şeytanın maskarası

Cehalet daima nedamet getirir

Cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmak.

Cami yıkılsa mihrap yerinde kalır

Caminin mumunu yiyen kedinin gözü gör olur.

Camiye lâzımken mesçide verilmez

Cami kapısı bilmez sofuluk taslar

Can çıkmayınca huy çıkmız

Can boğazdan gelir

Can sefadan da usanır cefadanda

Candan gördüğünü tanır yandan gördüğünü tanımaz

Canı kaymak istiyen

Canı acıyan eşek atı geçer

Can petmezden tatlıdır

Canbazın canbazlığı seyircinin bakmasile

Cefayi çekmiyen aşık sefanın kadrini bilmez.

Cevahir çarşısında boncuk satılmaz

Cennete gitse fidan kırar cehenneme gitse kazan kırar

Cildine aldanma mündericatına bak

Cinsi cinsine çeker

Cingen cingene çatmayınca kesnağı boynuna geçmez.

Cingene çalar kürt oynar

Cingeneden şıh olsa evvelâ babasını keser.

Cin disen hocadan, kum çiğniyen hacıdan kork.

Cömert demişler malından etmişler

Yiğit demişler canından etmişler

Halk Masalları : 1

Elmas Salkım

OSMAN BALKIR

Bir Kaç Söz

Masallar, Halk edebiyatının, şüphesiz ki, en karakteristik eserleridir . Masalların hususiyetini , halk edebiyatının hiç bir sahasında bulmak hemen hemen mümkün değildir.

Herşeyden önce çok geniş bir muhayyele eseri olan masallar, halkın karakterini, idealini ve nihayet sosyal yaşayışını da açıklar.

Masallar, halk ve hele çocuklar üzerinde ahlâksal bir etki gösterdiğinden başka eğitim bakımından da önemli bir yer tutar. Hafızanın inkişafında yaptığı yardım unutulamıyacak kadar mühimdir.

*

Halkın, bilhassa kış geceleri , eğlencelerinin en başında gelen masalları toplarken, en çok ehemmiyet verdiğim nokta; masalları halkın ağzından çıktığı gibi tesbit etmek olmuştur. Bunun için de masalı önce anlattırıp dinlemek ve sonra kendi üslûbuma göre yazmak yolunu değil, masalcıya ağır ağır söyletip kelime ve cümleleri ağızdan çıktığı gibi tesbit etmek yolunu tuttum. ki bu, halk bilgisi derlemelerinde esastır ve esas olmalıdır.

*

Masallar, daha ziyade kış gecesi eğlenceleridir . Her mahallenin , her semtin ve her köyün masalcı tanınmış bir çok kadınları ve bu kadınların da masala başlama ve masalı bağlama şekilleri vardır. Bunlar aşağı yukarı aynı şeyi ifade eden şekillerdir.

Masala başlarken aşağıda « Elmas salkım » masalında yazdığım gibi başlama kullanılır. Bağlamalar da başka masallarda ayrı ayrı yazılmış olduğundan burada tekrara lüzûm görmiyorum.

Elmas Salkım

Evel zaman içinde, kalbur saman için de, bi vamış, bi yokmuş, deve tellalkene, keçi belberkene, anam benim beşiğimi sallım sallım sallakene, babam kaptı sopayı, anam kaptı maşayı, kıvrandırdıla bana dört köşeyi.

Kapdım dolma tenceresini gittim tophaneye, tophane gulleleni sokdum cebime darıdır diye, yanımda bi eşek vadı, sarıldım karıdır diye, o da bi tepme vurdu geri dur diye. Armudu haşlıyam dibinde kışlıyam izininiz olusa masala başlıyam:

Evel zaman içinde bi tüccar vamış. Bu tüccarın üç de kızı vamış Biri büyük, biri ortanca, biri de küçük.

Bi gün tüccar mal almak için İstanbula gitmek istemiş. Büyük kızını çagırmış, sormuş :

— Kızım, sana, İstanbuldan ne alem?. (Alayım) diye. Büyük kız:

— Ben bi gergef isterim, babacım. demiş.

Tüccar ortanca kızı çağırmış, sormuş:

— Kızım, sana İstanbuldan ne alem?. Diye Ortanca kız:

— Ben bi Elmas yüzük isterim, Babacım. Demiş.

Tüccar küçük kızı çağırmış, sormuş:

— Kızım, sana İstanbuldan ne alem?. Diye .

Küçük kız :

— Ben Elmas salkım isterim, Babacım. Alı getirisen eyi, Getimesen atın tersi yüzüne dönsün, yoluna kara duman çöksün, demiş.

Küçük kıza bunu, bi koca karı komşuları vamış, o öğretmişmiş meğer.

Lafı uzatmıyam. Tüccar kalkmış, gitmiş İstanbula. Alceni (alacağını) almış,

veceğini vemiş. Büyük kızın gergefini, ortanca kızın Elmas yüzüğünü almış, küçük kızın Elmas salkımını unutmuş.

Çıkmışla yola. İstanbuldan epece uzaklaşmışla. Tüccar bi de bakmış ki atı tersi yüzüne gidiyo, önünde de kara bi bulut va. Yolları adam akıllı örtmüş, kapatmış. Yol ne görünüyo, ne de geçiliyomuş. O zaman tüccarın aklına küçük kızın elmas salkımı gelmiş. Ne yapsın, donmüş, yeniden gitmiş İstanbula. Ure sormuş bure sormuş, büyük küçük bütün dükkânları dolaşmış; Elmas Salkımı bi türlü bulamamış. Nihayet küçük bi dükkâna vamış. Bakmış ki içinde aksaçlı, aksakallı bi kocadam oturuyo. Ona sormuş:

— Baba, sende Elmas Salkım bulunu mu? demiş. Kocadam, tüccarın yüzüne bakmış, bakmış da:

— Senden bunu kim istedi, demiş. O da olanı biteni anlatmış.. Kocadam:

— Oğlum, demiş O, yenili, içili bi şey del ki, Hem onu sen bulamazsın Burda. O, ta yedi deniz aşırı bi çayırın ortasındaki yedi katlı sarayda oturu Uzak, çok uzak...

Tüccar:

— Vay başıma gelenle .. Diye düzülmüş yola. Az gitmiş, Uz gitmiş, Dere, tepe, düz gitmiş Bi gün büyük bi denize vamış. Karşıya nasıl geçcem, diye düşünükene bi koca karı çıkagelmiş.

— Nere gidiyon oğlum? Diye sormuş.

Tüccar başından geçenleri anlatmış.

— Şimdi karşıya nasıl geçcem, diye düşünüyom, demiş.

Koca karı hırkasını çıkamış arkasından:

— Al oğlum!. Demiş. Bununla sen yedi denizi geçesin.

Tüccar hırkayı denizin üstüne sermiş, üstüne de kendisi binmiş; hırka kendi kendine başlamış yüzmeğe . . Böylece geçmiş denizi.

Karşı tarafa geçince bakmış ki büyük bi çayır va. Bu çayırın içinde adam oğluna benzemiyen bi sürü acayip mahlûkla dolaşıyo Bunnadan biri Tüccarın yanına gelmiş:

— Seni Padişahımız ünlüyü, demiş. Almış, götümüş. Meğer unna(onlar) «Ecinni» tayfesimiş. Tüccarı padişahın yanına götümüşle . Padişah:

— Baba, sen burlada ne geziyon ?. Diye sormuş Tüccar da başından geçenleri anlattıktan sonra:

— Şinci (Elmas Salkım)ı arıyom, demiş . Ecinni padişahı Tüccarın haline acımış . Demiş ki:

— Biz yedi kardeşiz. Her birimiz deniz aşırı çayırlara hükümederiz Seni ben büyük kardeşime gönderem . O da ötekine göndesin. Öyle öyle hiç yorulmadan Elmas salkımın bulunduğu sarayı bulusun, demiş. Tüccarı bir ecinninin arkasına bindirmiş. Yum gözünü! Demişle, yummuş. Aç gözünü! Demişle, açmış. Bi de bakmış ki bi deniz geçmiş . İlk çayırda gördüğü saraydan daha büyük, daha süslü bi saray görmüş. Urda da bi ecinninin arkasına binmiş; öteki denizi de geçmiş. Böle böle yedi denizi aşmış, büyük bi çayıra gelmiş. Çayırın ortasındaki saraya doğru yürümüş, vamış; sarayın açık duran kapısından girmiş, ta üst kata kadar çıkmış. Üst katta bi çok odaları gezdikten sonra bi odaya girmiş. Odanın ortasında bi taht, tahtın üstünde de bi genç oturuyomuş . Ona:

— Evlâd, demiş. Burda bi Elmas salkım vamış. Ben onu almağa geldim.

Yakışıklı delikanlı:

— Baba, o Elmas Salkım benim . Sen şimdi git . Kızını geydir, kuşat, hazırla . Ben bi cuma aşamı günü aşam ezanından sonra gelirim, demiş.

Meğer o genç, peri padişahının oğlumuş. Tüccarı bi perinin arkasına pindirmiş, peri onu gözünü yumup açıncaya kada evine getimiş.

Tüccar, Elmas Salkımın didiği gün küçük kızını allamış, pullamış, bi köşeye oturtmuş. Başlamışla Elmas Salkımı beklemee .

Aşam ezanından sona güzel güzel çalgı sesleri gelmee başlamış Çalgılala Elmas Salkım kızın oturduğu odaya gelmiş. O aşam sabahın ilk horozu ötünceye kada kalmışla; murad alıp murad vemişle.

Elmas Salkım vaktı gelip de gidceği zaman:

— Ben, demiş. Her aşam böle ezanda geli, ilk horozda giderim. Daha çok duramam.

Bölece tastamam iki ay yaşamışla. Yaşamışla emme kızın ablaları küçük kızı başlamışla kıskanmağa «Ne yapam da bunu bu peri oğlundan ayıram» diye düşünmüşle, tanışmışla. Sona peri oğlunun sırrını örenmeğe karar vemişle.

Küçük kız ilk zımanlada:

— Benim neme gerek . Her aşam gelip beni görüyoya; Yete bana. Dimiş emme sona kandırmışla:

— Kocan seni sevmiyo ki.. Eğer seni sevsedi hem yanından ayrılmazdı. Hem de sana sırrını söledi Bu aşam görünme, saklan!.. Sırrını sor, bakam canı nerdemiş, Öğren. Emme istesen gene bize sömel.

Ne bilsin kız, Aldanmış bu lâflara. Akşam olunca odasında bi yere saklanmış. Elmas salkım gelince bakmış ki kız yok. Başlamış aramağa.. Ure arakene, bure arakene bulmuş kızı. O zaman sormuş:

— Neye benden saklandın?

Kız da:

— Sen beni sevmiyon da ondan . demiş Elmas Salkım:

— sevmedimi nerden bildin?. Demiş. Ozaman kız:

— Eğer sen beni sevsedin bana sırrını anlatır, canının nerde oldunn söledin. Demiş.

Elmas Salkım:

— Seni kandırmışla. Ge bu akıldan vaz geç, demişse de kız dinlememiş:

— İlle söle !. Demiş.

Elmas Salkım da:

— Peki, demiş Benim canım şu kapının ardındaki süpürgededir. ona bi tokat vurusan bayılırım, iki tokat vurusan hasta olurum, üç tokat vurusan ölürüm. Didikden sonra:

— Bu güne kada ben seni aradım buldum. Bundan sona da sen beni ara, bul. Ayana bi demir çarık gey. Eline bi demir asa al. ara, bul!. Artık gelmem, demiş, gitmiş.

Kızın ablaları Elmas salkımın didikleni dışadan dinliyolamış Ertesi günü süpürgeye iki tokat vurmuşla. Elmas salkım sarayında adam akıllı hastalanmış.

Aradan zaman geçmiş. Güçük kız bakmış ki Elmas salkım sayiden (sahiden)gelmiyo. «Ah başıma gelenle..» Diye bi demir çarık yaptırmış, Eline de bi demir asa almış; çıkmış peri padişahının oğlunu aramağa

Az gitmiş, uz gitmiş, dere, tepe, düz gitmiş; bi çeşme başına vamış. Acık (Azıcak)dinnenem, diye otumuş. Çeşmenin başında bi ağaç vamış, Ağacın dalına üç dane kuş konmuş. Birisi.

— Ah, demiş. Bu kız bizim dilimizden anlasada birimizi tutsa, kesip kanımızı bi şişeye kosa, Elmas salkımı hamamda adam akıllı yıkadıktan sona onun her yanına sürse, Elmas salkımın bişeyci kalmaz, eskisinden iyi olu.

Meğer kız kuş dilinden anlıyomuş, Hamen yerinden sıçramış, Kuşun birini tutmuş. kesib kanını şişeye komuş. Yola revan olmuş.

Gide gide kaşıdan bi saray görmüş. Meğer urası Elmas Salkımın sarayımış. Girmiş içere. Bakmış ki bütün hekimle toplanmış; ilâç yapmışla emme, hiç birinin bi faydası olmamış. Elmas Salkım hep

baygın yatıyomuş. Kız hekimlere yalvarmış:

— Bi ilâç da ben yapem. Bende cerrahım, diye. Hekimle:

— Biz bu kada ilâç yaptık, eyi edemedik. Senmi itcen? (Edeceksin) diye gülmüşle emme gene:

— Belki eyi ide ne olu, ne olmaz. bakam bi ilâç yapsın ! diye kayıl (razı) olmuşla.

Kız, Elmas Salkımı almış, hamama götümüş. Urda temiz bi yıkamış . Sona şişedeki kanı sürmüş, her yanına. O zaman Elmas Salkım hemen eyi oluvemiş.

Yenden (Yeniden) buluştukları için Allaha düa itmişle. Sarmaş dolaş olmuşla. Elmas Salkımın sarayında kırk gün, kırk gece bi düğün yapmışla. Kırkıncı gece gerdeğe girmişle. Murad alıp murad vemişle bi daha da saraydan çıkmamışla Güzel, güzel yaşamışla. Hâlâ da yaşıyolamış. Unna ermiş muradına, biz çıkam kirevetine. Darısı da hasretlilen başına.

Balıkesir Coğrafyası

Yazan : Öğretmen CENAP REFİK ORKUN

Balıkesir / 22 / 5 / 936

Balıkesir Cumuhuriyet halk Partisi başkanı sayın bay Lûtfü Kırdara:

Noksanlıklarına kani olarak yazdığım Balıkesir coğrafyasını size Armaganlamakla bahtiyarım. Balıkesrin Coğrafî, tarihî, hayvanî ve nebatî durumu yanında ve Jeolojisile halkiyatına kadar hakiki bilgileri hazırlamak için gösterdiğiniz sevimli ve ciddi alâkanızın, ilk nümunesi olarak Balıkesir gençliğine muhitleri hakkında - kücük de olsa - bu eserciğilimle çıkmaya imkân hazırladığınızdan dolayı size minnet ve sevgilerimi sunarım.

Balıkesrin hayat ve gençliğinde canlı olarak uyandırdığınız, samimi varlıklar yolunun üzerinde halkevimizin devam eden konfrasları, konserleri ve sinemalarile benzerlerinin topluluklarında yaşayan kudret ve kuvvetin izleri gözle görülecek, elle tutulacak ve his edilecek kadar parlak durmaktadır.

İlimizin tabiî, beşerî, hayatı yanında hayvanlar ve nebatlar, aleminin mutalâasında da birbirlerile sıralanan yerleşen ve bir çok sebeblerle karışan ve daha başka hadiselerin meydana getirdiği sonuçları Coğrafyanın tarif ve izahının hal ettiği vakıalar sırasında olmakla insanlar üzerinde hasıl olan akislerin yerleşdiğide görülmektedir. Tabiat ve insanların birbirlerine yapdığı ilgilerden doğan yeni. Hadiselerin ahenkdar olarak meydana getirdiği imtizaçları ve münasebetleri de arayarak ve bu yolda giderek kitabımın tertibini ve yörüyüşünü tanzim ettim.

Daha mükemmel bir vilâyet coğrafyasının yapılmasını Balıkesir gençlerine terk ediyorum. onlara sizin teşvıkınızle yazılan bu kitabımın örnek, olacağını ümit ederim. Bu vesile ilede sayğılarımı teyit ederim.

Balıkesir: Kız Ortaokulu
Coğrafya Öğretmeni
Cenab Refik Orkon

Balıkesir Coğrafyası

Türkiye kararları yönünden dağlar Ovalar, Yaylalar suretinde ayrıldığı, parçalarla ayrı, ayrı mütalaaya değer. Üç tarafı denizle çevrilmiş olmasından dolayı yurdun bazı yerlerinde bir birine benzeyen bazı yerlerinde de birbirlerinden ayrılan, uzaklaşan nebat ve hayvan şartlarının başkalılarından dolayi Türkiyenin kara durumunun bir takım bölgelere ayrılması gerektir.

Bu sebeple bu başka başka parçalar arasında vilâyetimizin de Marmara, bölgesi içine girdiği görülür. Bu bölge Marmara denizinin sahillerile Edremit körfezinden aşağıya inen bir hattın kavuştuğu Demirci dağlarile Sakaryanın sol kıyılarından Kara denize kadar uzar. Boğazlar arasında kalan parçaları da Marmara bölgesine girer.

Bu bölgenin kendi özgülüklerinin bulunmasından dolayı Coğrafyada ayrıca yeri vardır. Balıkesir ilide bu bölge içinde bulunmaktadır. İlin kuzey kısmında Marmara denizinin Kuzey batı tarafında da Çanakkale ilinin ve tam batıda Edremit körfezinden Eğe denizine açılan bir pençere ile daha güneyinde İzmir, Manisa, doğuda Kütahya ve Bursa illerile çevrilmiştir.

MESAHA — Balıkesir ilinin işgal ettiği saha içindeki kararların, miktarı 14,315 kilometre murabbaıdır. Kilometre murabbağına 33,7 düşer. Kuzeyinde Marmaraya batısında Ege denizine ve güneyinden de demir yolu ile, İzmire baglanmış Türkiyenin çok önemli bir parçasıdır. 39,20 de 40,30 a, kadar kuzey arzında ve Grinoviçe (Greenovich) göre 26,30 dan 28,30 za, kadar da doğru tulleri arasında bulunur. Bu bölge Asya ve Avrupa arasında gayet ayral bir yerde bulunmaktadır . Batı Anadolunun balkanlarla olan tabiî uyarlıkları yanında Marmara bölgesi ise bütün bu uyarlıklara çok yakınlık gösteren ikliminin güzelliklerile tabii hadiselerinde yaşayan değişikliklerle, Zengikliklerle dikkati çeker.

Balıkesir ili aşağıdaki tarzda bölünür.

Balıkesir	3625	Bürhaniye	1340
Bandırma	1910	Erdek	310
Susurluk	445	Ayvalık	425
Gönen	1110	Sındırgı	1420
Balya	1095	Dursunbey	2205
Edremit	1340	Yekûn	14315

KARALAR: Balıkesir ili üç anasal şekildedir. Dağlık, ovalık, ve yaylalık olmak üzere ayrılan ilin tabiî hayatı bizi bu değişik alın yönünden güzelliklerile daha çok alâkadar eder. Dağların durumu arasında açılan büyük ve geniş vadilerle büyük çöküntü ovalarını teşkil eden düzlükler bu karaların belli başlı parçalarıdır. Marmara kıyılarına muvazi olarak giden ve kıyıyı sıralıyarak karadağ (764) adını alan sıra dağın Bandırmanın doğusunda Susurlu, veya Mihaliç adını alan suyun ağzından Bandırmaya kadar uzar. Yüksekliği en çok 800 metreyi geçmiyen bu sıradağ daha bir takım yüksekliklerden sonra kıyılar boyunca küçük dereler parçalanarak hafif bir meyil ile karadereye doğru inen dağın güney eteklerine karşılık olmak üzere kuzeyi daha sert ve diktir. Bandırmada sonunu bulan bu dağın gösterdiği güzel görünümü Marmara kıyılarını süsliyen bir parçadır.

Marmara kıyılarından güneye doğru uzayan geniş ve alçak bir ovanın tarım için büyüklüğünü ve zenginliğini Manyas ovası adile muhafaza eden bu ova başdan başa işlemekte ve her yanının sürülmekte olduğu görülür. Baharın, zümrüt bakışlarında bin bir çiçekle süslenen bu ovanın göreyi pek sevimlidir. Bu ova 20 - 50 metre yükseklikte ve 110 kilometre murabbaı bir sahayı işgal eder.

Manyas Ovası güneye indikce yavaş yavaş yükselir. Ve sonra Simav ve Gönen çaylarının arasında bulunan sahayı Adalar denizinin doğu kıvrımlarını teşkil eden sıra dağlara bağlı derli toplu olmıyan alçak dağlık manzarasile daha güneyde ve çöküntülü Balıkesir ovasına bir takım karışıklıklardan sonra, iner.

Ovanın yüzünde kışın yağan fazla yağmurlardan ötürü hasıl olan birikintiler den başka yaz çağanında sıcaklığın buyurmasından, Manyas Gölü yöreninde bir, takım bataklıklar üremektedirki: Buralarda sıtma çokçadır.

Ovanın batıya doğru dönen parçalarının bölümünde Kapıdağı yarım adası bulunur. Bu yarım ada bu durumu sonradan, almıştır. Çok önce bu yarım ada bir ada idi. Aradaki boşluk uzun zamanların birikintilerile dola, dola, kapandı ve bu günkü halini aldı. Burada özgülükle tanınmış olan Balkıs (Belkis) yıkısı Ada ile karayı birleşdiren parça üzerindedir. Kapudağının iki yanında doğusunda Bandırma ve batısında Erdek gibi önemli körfez ve iskeleler vardır.

Bu civarda Marmara kenarına dökülen Gönen çayının bıraktığı gayet önemli Tahir Ovası bu bölgenin çok değerli bir parçasıdır.

Manyas Ovasından sonra daha aşağıda Sularya dağları gibi bir takım tepeler ve yükseklilerden sonra Balıkesir ovası göze çarpar. Bu ova deniz düzesinden 170 metre yüksektir. Ovanın çevresinde bulunan dağlar irili ufaklı, olmak üzere bu çöküntü ovasını çevirir.

Balıkesirin Kuzeyinde taşlık bayırı, Kuzey batıya Ortatepe ve Yıldız göçükler ve batıda İslâm ağa çiftliği ve ara yerde boğaz: (Karagedik boğazı Edremit yolu) ve Karagedik Hıdırlık, batı güneyde Sütlüce, Hıdırkaya, Sarımsak bayırı, tam güneyinde Durnalar, Hacı Ömer kırı, güney doğuda Horoz tepesi, Karatepe ve tam doğuda Mese dağı ve boğazı, Kuzey doğusunda Gelenduras, turfal dağları ile Kuzeyinde Sülârya kel Çal dağı bu çöküntü ovasını çevirmiş bulunmaktadır.

Ovanın manzarası pek sevimli ve güzeldir. 100 - 150 metre yüksekliğinde ve 140 murabba kilometre büyüklüğündedir. İlkbaharın bitmez ve tükenmez güzellikleri bu ovada akseder. Geceleri ay ışığında dağların yanlarında ve eteklerinde toplanan sislerin yer, yer güzellikleri görünmektedir. Ovanın bazı çok çukur, yerlerinde kışın ziyade düşen yağmurların bıraktığı sulara raslanılır. Bu, zararlı sular zamanla ve himmetle düzeltilecektir. Ova üzerinde übek, übek, köyler görünür. Bu köyler hayat ve faaliyet köşeleridir. Zengin ovanın çalışkan köylüsü Ballkesirin her haftaki pazarlarında çeşitli mahsullerile görünür. Çok önce bu ova üzerinde yaaşmış ağaçlar birer suretle yok edilmiştir. Bugün koca ova tek tük ağaç parçalarile tenha bir manzara göstermektedir.

Ovanın güney batısında uzayan koca dağ sırtları Balıkesirin on dört, kilometre güney doğusunda [1] bulunan Çavuş köyüne kadar gelir. Buradan daha güneye giderek ziyadeleşen yüksekliği ile Baba Köyünde 300 metreye çıkar.

İlin güney batısında kuzey doğu yolunda uzayan Madara dağının kuzey sonunad orta yüksekliklerle bir takım tepeler vasıtasile Atkayası dağının başka, başka kollarına rastlanılır. Bu dağın yüksek ve uzun tepeleri göze çarpar. Biga ile Edremit arasındaki yol buralardan geçer. Ve sıra dağın taşlı çakıllı geçtigi bir geçidinden sonra yüksek bir noktadan eskilerin (Yda) dedikleri Kazdağının karlı tepelerini görür. Atkayanın güney taraflarını da göstermeğe başlar. Bu geçidin en yüksek yeri sıra dağının en yüksek tepelerinden aşağı yukarı 200 metre daha alçak ve deniz düzlüğünden de 600 metre yüksektir.

Yda adıla ün almış olan Kazdağı 1767 metre kadar yükselir. Ve Edremit körfezine sarp yamaçlarla iner. Ormanlarla dolu olan bu dağın güzel cehresinde akan dereler, çaylar pek alımlı akışile birlikte Biga Yarım adasının sularını üç yolda dağıtan önemli bir tepe durumundadır.

Kazdağı üç bölüğe ayrılır. Eskilerin Yda dedikleri asıl Kazdağı Edremit körfezinin üstünde uzayan bu sıra dağının güney batı bölüğüdür. Bir iç kavis çizerek Kuzey doğuya doğru Ağıl dağı adını alan bu ikinci parçanın geniş iç tarafının Kuzeye doğru uzayarak buradan ayrılan bir takım girintiler ve çıkıntılarla Truva kıyılarına kadar uzar ve dayanır. Zengin ve renkli bir görünüşü yaratan bu çıkıntı-

[1] Manyas civarında

lar üzerine çıkıpta çevreye bakılacak olursa Midilli, adasile Edremit körfezinin göreyi önünde insanın içi açılır.

Ulu dağdan sonra havzanın karakteristik bir dağı olan Kazdağı hem, Ege ve hemde Marmara havzasını gören ve senenin büyük bir kısmında da üzerinde kar ların eksik olmaması dolayisile de şairanedir.

Eskiden beri bu dağın, yamaçlarını dolduran ormanlar elan güzel renk ve, duruşlarını korumaktadırlar. Kazdağı Kuzeye doğru aldığı başka, adlardan ve yaptığı, bölüklerden de diğer sıra dağlarla birleştikten sonra Kuzeyi doğuya bir çok başka ve daha, alçak kollarla Manyas gölünün oldukça güneyinden geçen Sulârya dağlarile ve daha alçak tepelerle, güney doğuyu ve Balıkesir ovasını çevirerek demirci sıra dağlarının takımlarile birleşir. Bu suretle çevrilen Balıkesir ovası ile bu dağları arasında kurulan, İvrindi, Edremit ovalarının yanlarındaki dağlarda ovaları çevirir. Bu çöküntü yerlerinde toplanan ovaların yüksek değeri vardır.

Güneyde çöküntü sahasında meydana gelen Bakır çayı ovasının kuzeyinde Kalan Madara dağı üzerinde Maya tepesi Bergama dolayında 1300 metroya vararak yanlarına sularını dağıtan ayrı bir bölgeyi, şekillendirir. ve doğusunda Susurluk va disine kadar uzanır.

Demirci dağlarından ayrılan bir bölük garpta Koca dağ ve uzunca yaylayı ku ran yüksekliklerdir. Kireson yanında uzunca dağın, derin vadilerle süslendiği gö - rünür. Demirci dağı güneyde Bakır çayı vadisine şimalden de Balıkesir ovasına kadar uzar. Güney bülüklerinin çok değişik olduğundan vadileride, dar ve derin bir surette iner. Bergama ve Bakır çay vadisinde de ayni teşekkülâtı ve manzarayı gösterir. Sonra uzunca yayla adını alan parçalar arasında Balıkesir kasabasile Kireson Kamunu arasında batıya doğru daha değişik ve yayla işini görmeğe lâyık bir saha uzanır. Bu yayla en çok dört yüz metro kadar yüksekdir. Dar ve derin vadilerle kırılan bu genişlikte Kireson yolunun Balıkesirden giden Şimendöferle bir buçuk saat uzağındadır. On bir küçük ve büyük Tünel aşan şimendöfer bu yaylanın dar ve derin vadileri ile büyük köprülerini geçer. Burada başka, başka yükseklikerde bulunan yaylalardan dolayı uzunca yayla sıra dağları adını, alan bu dağlar Çamlık ve her nevi ağaçlık içinde yaşayan uçsuz güzellikleri vardır. Bu sıranın Batı yolunda daha dalgalı bir düzlük vardır. Bu düzlüklerde baharın güzellikleri bakılmakla doyulmaz. Yazın serindir. Şimal rüzgârlarına çok açıktır. Yaylanın gü - neyinde Kuzeyine doğru yükseklikler artar 600 den 700 metreye kadar yükselen bu dalgalı yayla İvrindiye kadar değişerek 350, Metreye kadar aşağıya indiği gö · rülür.

İvrindinin 4 kilometre batısında Musluk dağları vardır. Bu dağlar Demirci sı ra dağlarının batıya doğru uzayan ve sonu bulunan bu parça Madara dağlarilede birleşir. Kuzeyde bulunan Kaz dağının devamında ibaret Atkayası dağının birleş - diği Musluk dağları adeta burada bir düğüm gibidir.

Madara çayı burada dikkate değecek kadar önemlidir. Siyenit gibi sert kaya lardan yapılmış olan bu dağın güney durumunda yıkılmış veya diklemesine duran

Büyük kaya yığınlarının dağılırken geçirdiği halleri görmek mümkündür. Ma - dara çayının vadisinde bu olan biteni görmek kabildir. Dağın eteğinde ve aşağı yukarı 400 metre yüksekte bulunan Çam oğlu köyü merakla gözetlenecek ve gezilecek yerlerdendir.

Susurluğun biraz doğusunda yükselen ve Balıkesirden görünen iki çıkıntıdan ibaret Çatal dağı ilin doğusunda uzayan koca bir dağdır. Buna Kepez de denir. Doğu güneyde bulunan Dursunbey bu dağın güney eteklerindendir. Dar ve derin vadilerle sivri tepelerle kırılan bu dağın Kuzey doğusunda pek az eğrilikler vardır.

Balıkesirin ve Çukur Hüseyinin biraz cenubunda kıvrımlar yaparak biraz batıda yağlıklar dağının doğusunda çıkan ve sonra Çandarlı istasyonun biraz şimalinde Simav çayına karışan atanos veya üzümcü adını alarak Balıkesir civarında Tepecik denilen bu çay da Simav suyunu besliyen kollardan biridir.

Apolyont (Ulubat) Gölünün suyunu sağdan ve soldan da Manyas gölünün, sularını boşaltarak Bursa ovasına inen ve Boğaz denilen iki yanı dağlıklı bir bölgede akarken sağdan gelen Nilüfer suyunu alır. Bu çaya burada Mihaliç adıda verilir. İmralı adası karşısında sazlık burunda denize dökülür Bununla beraber suyun Susurluktan sonra 0,28 ze kadar düşer. Yerine göre azalan ve yerine göre derinlikler gösteren yerleri çokdur Susurluk çayını iki tarafından yardımcılar vardır. Simav suyunun aşağı kısmı Lubat ve Karadere ayaklarının temizlenmesi suretile ufak gemilerin, dolaşmasına yarayacak değerli vasıta olacağı gibi Susurlukda sular çoğaldığı zaman ufak tondaki buharlı gemilerin Marmaraya bu vasıta ile inmesi mümkün olur. Koca çay — Susurluk Çayını Besleyen Manyas gölünün sularını ilâve edebiliriz. Gölün suyunu Kocaçay boşaltır. Madera dağının şimali şarkı mailesinden çıkar, Balyaya kadar Koca Afşar çayı adını taşır. İvrindiden sonra Kuzey doğuya doğru Balyanın güney doğusunda önemli bir dirsek çevirerek kuzey batıya doğru akar. Soldan Orhanların batısından gelen ve Orhanlarda bu adla geçen çayı alır. Koca çay olarak güney, batıdan Kuzey doğuya doğru gider. İki büyük ayakla Manyas gölüne dökülür.Bundan sonra doğudan karadere adile çıkarak Karaca beyin aşağı yokarı iki kilemetre üst yanında Simav suyuna karışır. Karadere ve Simav çayları birleşmek üzere birbirlerine yaklaşdıkları Karaca bey ovasında bir takım bataklıklarda meydana getirir. En çok bol yağmurlardan sonra burada suların taşması ve yayılması zararlı olmaktadır.

Gönen çayı — Bu su Edremidin Kuzeyinde Ağunya nahiyesinin cenubunda Kaz dağının şimal mailesi eteklerinden çıkar. Genel akışı güney batıdan kuzeye doğrudur. Agunya yanlarında batıdan doğuya doğru dönerek ve bir dirsek çevirdikten sonra Gönene kadar doğuya eğrilerek ve sonradan da güneyden Kuzeye yol açarak evvelki yörüyüşünü korumak suretile Gönen kasabasının şimalinde oldukca büyük kıvrımlar yapar. Edinciğin 20 kilometre batısında Marmara denizine dökülür. Vadisi derin olan bu sudan arazinin sulanmasından müşkülât vardır. Gönen ova - sında ise ovayı sulayacak kadar ziyade ve kuvvetli bulunmaktadır. Eğe denizine, ve dolayisile Edremit körfezine dökülen ayrıca bazı ufak sular daha vardır:

Edremit çayı — Edremit Körfezi civarında bu isimli bir çay vardır.

Bu çay Kaz dağının güney eteklerinde doğar. Geniş Edremit ovasını suladıktan ve ağzında bir takım bataklıklar yaptıktan sonra körfeze dökülür. 15,000 dönüm miktarında bataklık yapan bu suyun sıtma ve tahribatına mücadele, ile çalışılmaktadır. Bu civara yağmurların çokluğundan taşan ve sahil ovasını, çamurlayan Aksu deresi de sayılacak akar sulardandır.

Havran çayı bu meyanda Zikr edilirsede bütün bu sular yaz mevsiminde ku -

rur. Avcılar köyü ile Altın Oluk nahiyesinden inen çaylarla kazayı Balıkesirden ayıran Simli çay yaz kış akmaktadırlar.

Güney batıda derin boğazlar bu koca sıra dağının Bigadiç ve Simav vadileri arasında ki, sahayı tutan dağlardan ayırır. Dursunbey sahası çok dağlık olmakla buradan sonra güney istikametinde yavaş, yavaş alçalan dağlar bir takım yuyarlak tepeler meydana getirdikten sonra başka, başka dağlarla birleşir.

Dursunbeyin aşağı yukarı beş altı metre güneyinde Çatal tepe yavaş, yavaş alçalır. Bir takım yuvarlak tepelere ayrıldıktan sonra güneye doğru karalar değişmeğe ve bir kolla da Alaçam ve ulus dağları teşekkül eder.

Simavın kuzeyinde Akdağı teşkil ederek nihayetlenir.

IKLİM — Balıkesir ili Marmara havzasının önemli bir parçasıdır. Marmara ve Eğe denizleri arasındaki iklimin tesirleri altındadır. Batıdan doğuya, Kuzeyden güneye doğru gidildikce deniz tesirlerinin azaldığı görünür.

Bununla beraber ilin kara durumunun da bu iklim tarzları üzerinde gösterdiği tesirler dikkate alınacak değerdedir. Bundan dolayı bu bölgede iklim değişiklikleri göze çarpar.

Marmara denizine kıyıları olan ilin Kuzey parçası, Eğe denizile Kara deniz arasında ortalama durumundan bazı özel hâller görünür. Kuzey ve Kuzey doğu rüzgârlarını almakla güney ve, güney batı ve batı rüzgârlarına kış çağanında en çok balkanlardan kopan Kuzey batının sert rüzgârlarının getirdiği karlı ve soğuk tesirleri görülür.

Bandırmaya dökülen yağmurların senevi mikdarı 540 mili metreye kadardır. Marmara denizinin etkisi Balıkesir ovasının Kuzey yanlarını çeviren yüksekliklere kadar gelir. Yazın şimalden esen rüzgârlar ilin hemen har yanında sıcak, tesirinin azalmasına yardım eder.

Ege bölgesine gelince: Burada ilin kıyı parçaları içeriye doğru gittikçe deniz ikliminin deyamına ve bütün ilin içinde Akdeniz ikliminin gürelmesi görünmektedir. Batıdan esen rüzgârlar denizin ıkılıklarını içeriye götürür. İmbat denilen ve yalnız gündüzleri suhunet farkından dolayı denizden karaya doğru ve akşam da karadan denize doğru esen bu rüzgâr kıyı yolları üzerinden içeriye doğru oldukça önemli etkiler göstermektedir. İmbat rüzgârlarının dışında ilin Kuzeyinden esen rüzgârlar hemen bütün yaz çağanında özel gibidir. Bu suretle sıcakdan boğulan iç sıkışların sıcaklığını azaltır. Ve serinlik, verir.

Kuzeyden Marmara ve batıdan da Akdeniz tesirlerile İlim tam bir deniz Iklimi göreğini alıyorsada daha içerlerde yani doğuya doğru uzayan bölüklerde de bu etkiler kalır.

Genel bir bakışla yazlar sıcak geçer. Ortalama hesaplarile sıcakların Balıkesirde en çok 40.4 de kadar çıkdığı ve en aşağıya düştüğü zamanlarda da 12 olduğu görülür. Orta suhunet derecesi 26.50 santigırada çıkmakla şiddetli geçen kış mevsimlerinde sıcaklığın sıfırdan aşağı (8) veya (10) dereceye kadar düştüğü de görülmüştür. Bazan Nisan ayında da hararetin birden bire düştüğü görülmüştür.

İlin yağmurları son baharda başlar, kışın devam eder. İlk baharı kısmen yağmurlu bulutlu ve güneşlidir. Yazları kuraktır. Alçak yerlerde hararet adeta tahammül edilemiyecek kadar çoğalır. Batı rüzgârları yağmurludur.

Doğudan ve güneyden esen rüzgârlar yılın ancak belli zamanlarında eserler. Bu esen rüzgârların vasati sürati saniyede 5 metrodur.

AKAR SULAR.

İlimiz içinde akar sular büyük değildir. Bu sebeple Cemi işlemesine uygun değildir. En büyük akar suyu Simov çayıdır. Bu su doğduğu yerde Simov adını alır. Susurluk veya Susıgırlığı da denilen bu çayın yokarı kısmında adı Simavdır.

Saphane dağından çıkar. Ve yuvarlanarak düşen bu çay nihayet Simov gölünü besler. Ve Batıya doğru akar. Dağlardan sonra 800 metre yüksekden aşağıya düşerek Sındırgı yakınlarında 170 metreye iner. Batıdan doğuya giderken sağda Bigadiç ve sonradan Balıkesiri solunda bırakarak Kepsüdden geçer. Ve Sultan çayırından, Susurlukdan geçerken 46 metre aşağıya iner. Bu çay Balıkesir ilini bu suretle suladıkdan sanra Bursaya girerek Bandırmanın 47 kilometre ilerisinde Marmaraya dökülür. Yazın suları pek azalır. Susurlukda suların yüksekliği 0,28 ze kadar düşer. Sular çoğaldığı zaman ufak tondaki buharlılar Marmaradan Susurluğa kadar işleyebilir.

Simav çayının eskiden daha cenubla bakır çayda birlikte akan bir nehir olduğu zannı vardır. Sonraları bu iki çayın arasındaki arazinin yükselmesi veya daha kuvvetli bir akıntıya tabi olmak yüzünden Simav suyunu kendine çevirmesinden dolayı yolunu değiştirmiş olduğu zan olunur.

Kepsüt nahiyesinin güneyinde Dombay adında bir çayın daha cenubda Alaçam dağlarından çıkarak Mecitler köyünden geçerken burada Mecitler çayile birleşir. Nusrat köyünden sonra Kepsüdde Killer deresi adını alır.

Birde Değirmencik deresi vardır. İleride buda Simav çayına kavuşur ve birden akarlar.

GÖLLER

Balıkesir vilâyeti içinde en önemli olmak üzere Manyas gölüne rastlarız. Bandırmanın 12 kilometre güneyinde bulunan Manyas gölü güneyden kuzeye kadar 28 kilometre ganişliğinde ve 13 kilometre uzunluğundadır Gölün tuttuğu saha, 256 kilometre murabbaında olup çevresi ekseriya bataklıkdır. Yağmurların ziyade yağdığı zamanlarda sular taşar. Sıhhata zararlı bataklıklar çoğalır. Gölün çevresi 68 kilometredir. Bu durumuna göre gölün en derinliği 9 metre kadardır.

Manyas Gölü Karadere ve Simav suyu vasıtasile Marmara denizine birleşir Karadere Karaca beyin üst yanında Simav suyuna karışır. Bu suretle Apolyont, Gölüne ulubat ayağile birleşik olduğundan akar sular vasıtasile Manyas Gölü kıyılardan 50 Apolyont Gölünden 37 kilometre uzaklıkta bulunur. Apolyont Görü gibi bu Gölede küçük vapurların girip dolaşmasına imkân vardır. Simav çayının aşağı kısmında Karadere ve Ulubat ayaklarının temizlenmesi suretile bu su yolların da ve göllerde küçük gemilerin işlemesi ve bu bölgenin Ekonomi durumuna daha çok tesir yapması mümkündür.

Manyas Gölünde ve civarının bütün sularında olduğu gibi gayet çok ve nefis Balıklar vardır. En çok Kozak köyü tarafından avlanır. Yağmurlar yağdığı, ve karlar eridiği zamanda sular taşar. etrafı bataklık olur. Bu civarda bu yüzden sıtma ziyadedir. Yazın hararet çokluğundan sular azalır. Manyas gölünde Sasan, Yayın, Yılan, Zurna, Bıyıklı, Veki, göl midyası, Yenheç, balıklarından başka Zurna ve Sazan balıklarının havyarları alınır.

[Devamı Var]

Genç yazmanlara

Ankara Halkevinin Dil, Tarih, Edebiyat şubesi, yurdumuzun dört köşesinde edebiyatla meşgul olan değerli ve genç istidatlar üzerinde tetkikler yaparak neticesini bir kitap halinde neşretmek ve bu suretre çevresinde bir değer olduğu hâlde başka taraflarda tanınmamış olan yazmanları yurdun her tarafına tanıtmak gibi, genç yazmanlar için çok eyi ve yerinde bir işe teşebbüs etmiştir.

Bu teşebbüsde, yaz. hayatına yeni atılmış genç istidetlardan başka, çevresinde tanınmış ve fakat henüz yurdun muhtelif köşelerinde kendisini tanıtamamış veya tanıtmağa fırsat bulamamış olan edebî değerlere bilhassa mevki ve kıymet verilecektir.

Ancak tetkik ve neşrine teşebbüs edilen bu kitapta yer alabilmek için yazmanın 1919 yılından sonra yazmağa ve yetişmeğe başlamış bulunması şarttır. Bu gibi genç yazman ve istadatlar birer fotoğraf ile kısa tercümei hallerini, kitap halinde çıkmış eserleri varsa birer tana, eserleri toplu değilse ikiden az olmamak üzere yazılarını veya eserlerinden seçilmiş parçaları halkevimiz dil şübesi vasıtasile olduğu gibi, doğrudan doğruya Ankara halkevine de gönderebileceklerdir.

Genç yazmanlar!. kendinizi!, Tanıtınız!..

Kaynak

TÜRK TARİH KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU

Halkevi Köycüler Şubesi Neşriyatından :

1 — Köy kitabı — Yazan : İlbay Salim Gündoğan

Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi neşriyatından:

1 — Öz Türkçe adlar — Derleyenler : Abdi Ağabey oğlu, Şevki Işıkman
2 — Çepniler (Balıkesirde) — Yazan : Çağış kamunu kamunbayı H. Akay
3 — Balıkesir inanmaları — derleleyen : Öğretmen Osma Balkır

Kaynak Neşriyatından :

1 — Kaynağın 1-12 Sayısı Birinci cilt
2 — » 13 24 » İkinci »
3 — Balıkesirde Bağcılık — Yazan : Kepsütlü oğlu Halil İbrahim

Balıkesir İl Basım yerinde basılmıştır

YURDDAŞI!

Soy adı alma müddeti bitmektedir. Dünyanın bütün medenî haklarını kullanan Türkler, bu işi de başarı ile yapmıştır. Soy adını almıyan vatandaşlar soy adlarını almada acele etsinler.

Sayısı 15 kuruştur